

ATOMERŐMŰ

XL. ÉVFOLYAM, 10. SZÁM

TUDÁS

Tudáskincs az atomerőműben

Atomreaktor a város közepén

Tehetséggel élni

atom
erőmű

m
v
m

Tartalom | 2017. október

TUDÁSMEGŐRZÉS

Köszöntő 3

Atomos tudáskincsünk megőrzése 4

Atomreaktor a város közepén 8

Az újabb sikeres 30 évért – váltás az ESZI igazgatói székében 12

„Piac az egész világ” – innováció, innováció, innováció! 14

TUDÁSNÖVELÉS

Az a bizonyos áldott tehetség 17

Talentum 18

Tehetségre szabott képzés 22

Útközben 26

Tele vagyunk energiával 30

Rangos díj fiatal paksi tehetségeknek 32

Homage – tisztelet a régieknek 34

MAGELLÁN – FEDEZD FEL A VILÁGOT!

Tehetséggel élni... kell 36

RHK

Radioaktív hulladék a nagyvilágban 40

ATOMENERGETIKAI MÚZEUM

A tudás próbája 42

OSZTÁLYTÁBLÓ

Humán Igazgatóság 44

NYUGDÍJASAINK

Kenuval a csúszdán 48

Nyugdíjba vonult kollégáink 49

RÉGI MOTOROSOK

„Pont rád vártunk” 50

Törzsgárdatagsági elismerések 53

SPORT

Felépített sport 54

BABAHÍREK

Babahírek 56

MUNKATÁRSAINK

Gyászközlemények 58

GONDOLATOK

A kétféle tudásról 59

Impresszum

Kiadja: MVM Paksi Atomerőmű Zrt.

Felelős kiadó: Hamvas István vezérigazgató

Főszerkesztő: Torma Dóra; e-mail: atomeromujsag@npp.hu

Szerkesztőségi munkatárs: Czibuláné Mayer Szilvia

A szerkesztőség tagjai: Enyedi Bernadett, Gyöngyösiné Nyul Petra, Gyulai János, Krausz Attila, Lehmann Katalin, Orbán Ottilia, Prancz Zoltán, Susán Janka, Tóth Márton

Szerkesztőség címe: MVM Paksi Atomerőmű Zrt.

Tájékoztató és Látogatóközpont; 7031 Paks, Pf. 71 | Telefon: 75/507-882, telefax: 1/355-7280

Internet: www.atomeromu.hu

Nyomdai előállítás: ATOMIX Kft. Nyomdaüzem | Felelős vezető: Gergely Judit Etel | Példányszám: 35 000

Tördelés: Schubert Miklós, Szabó Szabolcs

Köszöntő

Aradi János
mb. humánigazgató
Fotó: Bodajki Ákos

Tisztelt Olvasók!

Az Atomerőmű magazin októberi száma azt a kiemelt témát járja körül, mely a biztonság szintjének megőrzésében kiemelt jelentőségű, a társaság hatékony és gazdaságos működtetéséhez, a rövid és középtávú célok eléréséhez nélkülözhetetlen, vagyis kollégáink tudását, annak megőrzését. Az elmúlt negyven évben felhalmozódott tudást óvnunk kell, fejlesztenünk és egymás közt megosztanunk! A nukleáris létesítmény biztonságos üzemeltetéséhez, karbantartásához szükséges tudás kisebb része, ami írott formában hozzáférhető, a nagyobb része nem kézzelfogható: az itt dolgozók fejében, emlékeiben, tapasztalatában, mozdulataiban rejlik. Rögzíteni, minden elemében papírra vetni ezt nem lehet, de tenni azért, hogy minél többet megismerhessünk és használjunk ebből az értékből, igen – többek között erről szól a tudásmedzsment szakterülete, amely azon dolgozik, hogy szakembereink lehető legtöbb ismerete hasznosuljon a működésünkben.

A múlt tapasztalatára építve jöhet létre új tudás, így azzal is foglalkoznunk szükséges, hogy az új kihívások-

ra milyen válaszokat tudunk adni, mennyire vagyunk képesek a megújulásra. Az innovatív tevékenység elősegítése érdekében az atomerőmű is működtet pályázati rendszereket, valamint a cégcsoport is létrehozott ennek elősegítésére díjakat, kitüntetések. A belső témákra – pl. Műszaki Alkotói Pályázat – nagyszámban érkeznek pályázati munkák a kollégáinktól, de a cégcsoportos kiírásokon is eredményesen veszünk részt. Házon kívülről is számtalan alkalommal kapjuk, kapják szakembereink a tudásuknak szóló elismeréseket: legutóbb a C15-projekt, de korábban pl. a teljesítménynövelés témája is országos szintű innovációs díjat kapott, és számos kiváló kollégánk részesült állami kitüntetésben.

A szaktudás, mint minden iparágban, a nukleáris energetikában is fontos érték. Tehát az atomerőmű üzemeltetésénél kötelességünk, hogy őrizzük ezt a szellemiséget, és folyamatosan keressük azokat a lehetőségeket, innovációkat, amelyek révén biztonságosabban, hatékonyabban, gazdaságosabban működhetünk, és valóban értékként kezeljük tudásunkat.

Atomos tudáskincsünk megőrzése

Prancz Zoltán | Fotó: Bodajki Ákos, Horváth Károly

Nyelvünk szép és igen találó szóösszetétele a tudáskincs kifejezés. A tudás valóban kincs. Értékével a Paksi Atomerőműben is tisztában vannak, és annak megfelelően igyekeznek kezelni. A tudáskincs ápolása, avagy szakszerű megnevezéssel élve, a tudásmenedzsment rendkívül szerteágazó feladat. Lényegében minden szervezett tevékenységet felölel, ami a tudás létrehozásában, rendszerezésében, nyilvántartásában, megosztásában és megőrzésében szerepet játszik.

Persze, amikor az atomerőművel kapcsolatos tudás menedzseléséről beszélünk, előre kell bocsájtani, nem arról van szó, hogy az itt dolgozó szakemberektől ne követelnék meg a munkakörükhöz szükséges képesítést, vagy ne tanulták volna ki tisztességesen a szakmájukat a különböző iskolákban. A technikumokban, főiskolákon és egyetemeken elsajátítható szakmai ismereteken felüli – illetve arra ráépíthető – többlettudás kerül itt fókuszba, ami egy atomerőmű (azaz esetünkben a Paksi Atomerőmű) sajátosságaiból, egyedi

specifikumaiból fakad. Talán úgy szemléltethető a legközérthetőbben ez a fajta speciális tudás, ha egy családi ház fenntartását idézzük magunk elé. Aki lakott már családi házban, jól tudja, hogy a házzal kapcsolatos teendőkről az évek során egyfajta praktikus ismerethalmaz kristályosodik ki. Például: mitől szokott lecsapódni az elektromos biztosíték, mit és hogyan kell téliesíteni, milyen időközönként célszerű kipucolni az ereszcatornát, mennyivel előbb kell beindulnia a gázkazánnak, ha meleget akarunk, mire hazaérünk

a munkából, hol szokott eldugulni a lefolyó – és így tovább. Könnyű belátni, hogy egy atomerőmű esetében, amely hatványozottan nagyobb és bonyolultabb rendszer, mint egy családi ház, az ilyen jellegű speciális ismeretek is messze számosabbak és összetettebbek, értékük pedig jószerevel felbecsülhetetlen. Ízelítőnek vegyünk csupán egy nagyon egyszerű példát. Aki látta már a turbinagépházat – aki nem, jöjjön el, nézze meg! –, könnyen el tudja képzelni, hogy a majdnem kilométer hosszú és tíz emelet magas üzemcsarnok irdatlan csővezetékdsungelében milyen nehéz lehet megtalálni egy kis elzárószerelvényt a sok ezerből. Hol van pontosan? Honnan érdemes megközelíteni, hogy ne „laposkúszásban” kelljen közlekedni a csővezetékek alatt? Szükséges-e valamilyen szerszámot, kulcsot vinni a kinyitásához, elzárásához? – meglepő lehet, de ez is az itteni praktikus tudás része.

Természetesen – hangsúlyozzuk újra – ez csak egy nagyon egyszerű példa, ennél sokkal többről van szó. Amint Matesz Roland tudásmenedzsment-főszakértő összegezte: „Társaságunk stratégiai fontosságú értéke a munkavállalók felkészültsége, szakértelme, tapasztalata. Kollégáink tudása a kulcs a biztonság szintjének megőrzéséhez, a társaság hatékony és gazdaságos működtetéséhez, a rövid és középtávú céljaink eléréséhez.” „Márpedig – teszi hozzá szakértőnk – az atomerőmű kollektív tudáskincsét érintő tudásvesztés reális kockázatot jelent, amit mindenképpen kezelni kell.” A legnagyobb kihívás ezen a téren – ami egyébként nem csupán helyi sajátosság, hanem a nukleáris ipar egészét érinti – az öregedő

munkaerő-állomány, a nyugdíjba vonulók tudásának megőrzése és átadása. Lényegében az a feladat, hogy valamiképp át kell menteni a fejekben, vagy akár az íróasztalfiókokban levő információkat. (Igen, olykor az íróasztalfiókok is fontos tudástárnak bizonyulnak. Híres volt például a hőskorban az első kapavágástól itt dolgozó egyik művezető jegyzetfüzete. Ebben minden benne volt, ami a szakterületén üzembe helyezési, üzemeltetési vagy karbantartási tapasztalatként, esetleg műszaki változásként adódott. Ha valamit nem sikerült kisilabizálni a hivatalos tervekben vagy műszaki dokumentumokból, akkor valakinek mindig beugrott, hogy elő kell venni az íróasztalfiókból ezt a mindentudó füzetet, és abban kell utánanézni a dolognak.) A nyugdíjba vonuló atomerőműves generációnak már pusztán az is hatalmas kiváltsága, hogy láthatta az épülő erőművet. Míg ma már csak az egyes technológiai helyiségek vasbeton falaiig láthatunk el, addig ők a kezdetekkor még áttekinthették az egész gigantikus építmény szerkezetét, a telepítendő sok kilométernyi csővezeték és

más berendezések térbeli elhelyezkedését, és olyan térrészeket, beépítéseket is szemügyre vehettek, amelyek a létesítési munkák befejeztével örökre eltűntek a tekintetek elől. Ez és számos további tényező egyedi és felbecsülhetetlen tudás birtokosává tette őket, amelyet semmiképpen sem szabad veszni hagyni.

Arra a kérdésre, hogy milyen helyzetben van a társaságunk tudásmegőrzése, egyáltalán mit tehetünk annak érdekében, hogy az atomerőmű mindenkori biztonságos üzemeltetéséhez szükséges tudás rendelkezésre állását biztosítsuk, szakértőnk a tudásmenedzsment-rendszer főbb eszközeinek lényegre törő ismertetésével válaszol.

Elsősorban kiemelendő a társaság világszerte elismert oktatási, képzési tevékenysége. Az alapozó képzések, betanulóprogramok, a Karbantartó Gyakorló Központ működése, a megújuló szimulátor és számos szinten tartó képzés, no meg a Minősített Oktatói Rendszer működtetése a biztosítéka annak, hogy kiváló színvonalon biztosítsunk tudást kollégáink részére.

Kiemelendő továbbá a mentori program, ami a tudásmegőrzés és -átadás legszemélyesebb, egyszersmind egyik leghatékonyabb módja. Lényege, hogy a fiatalabb munkavállalók betanulása (vagy előmenetele) egy-egy tapasztalt, az adott területen elismert szakember irányítása, támogatása mellett valósuljon meg. A mentorálás során szervesen összekapcsolódik az elméleti és a gyakorlati ismeretek megosztása. A mintegy mester-tanítvány viszony keretében lényegesen könnyebbé válik azoknak a „fogásoknak” az átadása is, amelyek jellegüknél fogva nem szemléltethetők a hagyományos „iskolapados” képzés során.

A társasági tudásmegőrzési koncepció egyik alappillére, hogy a társaság alkalmazásában álló munkavállalók egyedi ismereteit, különleges szaktudását, tapasztalatait a nyugdíjazásukat évekkel megelőzően kérdőíves adatgyűjtéssel felméri, és a gyűjtött adatokat elemzi. A válaszokból feltárul többek között, hogy a tapasztalt munkavállalók véleménye szerint mely területeket veszélyeztet leginkább a tudásvesztés kockázata, hol jellemző leginkább, hogy a feladatok maradéktalan ellátásához az ott dolgozók rutinja, mesterfogásai szükségesek, mivel a szabályozó dokumentumok nem teljesekek vagy nem teljességgel megfelelőek; illetve leginkább

mely gyakorlati fogások dokumentálásával (például video- vagy fotófelvételekkel) lehetne leginkább elősegíteni a gyakorlati tudásmegőrzést. Az elemzett adatokról igazgatósági szintű visszajelzés készül, ami alapja a jobbító intézkedések megvalósításának.

Az előzőhöz hasonló, de specializáltabb és személyre szabottabb eszköz a tudásmegőrző interjú. A Nemzetközi Atomenergia-ügynökség (NAÜ) kapcsolódó irányelveit és a legjobb nemzetközi gyakorlatot követve kidolgozott módszer segítségével közvetlen párbeszéd és információgyűjtés történik a nyugdíjhoz közeledő kulcsemberekkel. Olyan jellegű kérdésekre kérnek tőlük választ, mint például: „Ha hirtelen kellene távoznod az atomerőműből, és csak egy nap lenne arra, hogy összefoglald az utódaidnak, hogy mit kell tudniuk, mik lennének a legfontosabb dolgok, amit elmondanál?” Vagy: „Milyen területen szokták a kollégák a segítségedet kérni; melyek azok a képességek, tudások, amiket hiányolni fog az atomerőmű, amikor távozol tőlünk? A cél, hogy az egyedi ismeretek, gyakorlatok becsatornázódhassanak a társaság oktatási és működési rendszerébe, valamint, hogy közös gondolkodás kezdődjék a kezelendő területek kapcsán, és hogy a jobbító javaslatokat közvetlen formában fogalmazhassák meg a kiemelt jelentőségű munkavállalók.

A tudástérképezés névre keresztelt tevékenység az atomerőműben zajló energiatermelés technológiája felől ragadja meg a kérdést. A technológia fő részeihez, berendezéseihez kapcsolódó, az üzemeltetés és karbantartás szempontjából lényeges tudást,

illetve az azt rögzítő dokumentumokat (például terveket, műszaki leírásokat) mutatja be rendszeresen, azaz egy-egy berendezésre kigyűjtve. Az eddigiekben, mintegy kísérleti munkaként, a reaktortartályra és belső elemeire, valamint a gőzfejlesztőre készült el a tudástérkép és az annak célját, használatát bemutató oktatási anyag.

Modern eszköze a társasági tudáskezelésnek az atomerőmű belső hálózatán elérhető Tudásportál, aminek szerves részeként egyrészt a szakmai szervezetek információit, aktualitásait tartalmazó Szakmai aloldalak működnek, másrészt a társasági tudáskezeléssel kapcsolatos aktuális tudnivalók (szakmai rendezvények, üzemtörténeti dokumentumok, úti jelentések, előadásanyagok, valamint a Nukleáris Szakkifejezés- és Rövidítés-tár kap itt helyet).

A személyes kapcsolatok, szakmai közösségek megerősítése céljából jelentősek továbbá a szakmai napok és rendezvények. Ezek révén lehetőség kínálkozik a tudásgazdálkodással kapcsolatos ismeretbővítésre, az aktuális témák közös feldolgozására, a legjobb gyakorlatok megosztására, egyáltalán a szervezeteken átívelő eszmecserére (például Tudásmenedzsment Szakmai Nap, Tudásmenedzsment Fórum, nemzetközi workshop a tudásmenedzsment és az innovativitás kapcsolatában). Végül, de a sort nem kimerítve, meg kell még említeni a szoros szakmai kapcsolatot és a folyamatos együttműködést a NAÜ-vel, a Magyar Tudományos Akadémia Tudásmenedzsment Munkabizottságával, valamint az MVM Humánerőforrás-igazgatóságával, ami alapján meghonosíthatók a

társaság számára a legjobb gyakorlatok.

Mindezek fényében nem túlzó kijelenteni, hogy a Paksi Atomerőműben valóban kincsként kezelik a tudást. Nyilván nem szorul hosszas magyarázatra, hogy az atomerőmű termelésbiztonsága és nukleáris biztonsága (azaz, hogy otthonaink és az egyéb fo-

gyasztók mindig el legyenek látva villamos energiával, és eközben a nukleáris folyamatok senkinek se veszélyeztessék az egészségét) nem csupán az itt dolgozók ügye, hanem mindenkit közelről érint. Atomos tudáskincsünk megőrzése tehát, ami a biztonság garanciáinak egy meghatározó szelete, mindannyiunk érdeke.

Atomreaktor a város közepén

Lehmann Katalin | Fotó: Juhász Luca

Sokak számára egy várt, régen várt, esetleg nem várt időszak (biztosak vagyunk abban, hogy az utóbbi csoportban kevesebben vannak) kezdődött el ősztől, mivel nemcsak arról van szó, hogy korábban sötétedik, hanem megkezdődött a tanítás, a különféle felsőfokú és felnőttképzési tanulmányok időszaka is. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Oktatóreaktora hosszú évtizedek óta, a 70-es évektől folyamatosan biztosít lehetőséget kutatásra, tanulásra és gyakorlati tapasztalatok megszerzésére az egyetemi oktatásban és a posztgraduális képzésben tanulók számára egyaránt. Egyéni látogatói csoportokat – előzetes bejelentkezés alapján – rendszeresen fogadnak, mindemellett a Nukleáris Technikai Intézet évről évre szakirányú továbbképzés keretein belül különféle tanfolyamokat biztosít leendő hallgatói számára. Hogy jobban megismerjük az októatóreaktor történetét és az intézet képzéseit, szakmai kíséret mellett látogatást tettünk az októatóreaktorhoz. Persze nem mentünk el szó nélkül a jelenkor tanítási módszerei, eredményei, gyengéi és sikerei mellett sem.

A kezdetek...

A hatvanas években már világossá vált az a tény, hogy Magyarország energiahordozókban szegény ország, de magyar léptékben jelentős uránkészlettel rendelkezik, így szakmai körökben szinte nem is vált kérdésessé, hogy az országban előbb-utóbb atomerőművet kell létesíteni. Egy atomerőmű felépítéséhez számos feltétel és komoly előkészület szükséges,

beleértve a szakemberek biztosítását is, amelyet megfelelő szakirányú képzésekkel lehet biztosítottá tenni.

Az októatóreaktor építése során az egyik legfontosabb szempont a biztonság volt, ezért a reaktor teljesítményét alacsonyra, mindössze 10 kW-ra tervezték. Már a tervezés során fő szempont volt, hogy az intézményben tanuló, kísérleteket végző hallgatók minél sokrétűbb gyakorlati tudásra

tehessenek szert. Ennél fogva igyekeztek számos különböző kísérleti berendezéssel is felszerelni a reaktort.

Az oktatási és kutatási szereppel rendelkező reaktort 1973-ban egyetemi intézménnyé nyilvánították, amelynek élén egészen 1993-ig Csom Gyula professzor állt. Már az ő vezetése idején kiemelkedő szerepe volt az Oktatóreaktornak (akkori nevén Tanreaktornak) és a Nukleáris Technikai Intézet

munkatársainak a magyarországi nukleáris szakember-képzésben. A jelenleg közép- vagy felsővezetői pozíciókban dolgozó magyar nukleáris szakember-gárda jelentős része egyetemi vagy szakmérnöki képzésen tanult az NTI-nél, és így gyakorlati tudásának alapozását az Oktatóreaktornál szerezhette.

Az oktatáson túl fontos megemlíteni, hogy az NTI oktatói és kutatói jelentős szerepet vállaltak a Paksi Atomerőmű és az MVM Csoport által támogatott különböző K+F projekteknél, illetve például a 2003-as üzemzavar elhárításához kapcsolódó biztonsági elemzésekben.

Módosítások és modernizáció

A kerek építmény közepén 1971 óta zajlik szabályozott nukleáris láncreakció. Az irányítórendszer modernizációja 1979-ben vált szükségessé, majd az aktív zóna módosítására 1980-ban, amely aztán lehetővé tette a maximális hőteljesítmény növelését, amely 100 kW-ot jelentett.

A technológiai mérőláncok az 1990-es, majd a 2010-es években újultak meg. A tavalyi év során zajlott le az épület komplex villamos és épületgépészeti felújítása is. Az elmúlt időszak felújításainak anyagi fedezetét mintegy fele-fele arányban biztosította az Atomerőmű és

Az intézet sugárvédelmi szolgáltatásai

A Nukleáris Technikai Intézet a sugárvédelmi tanfolyamok szervezése mellett radonmérésekkel, helyszíni dózisteljesítmény-mérésekkel, közet- és egyéb minták vizsgálatával is foglalkozik. Pontos meghatározást tudnak adni régészeti munkák során feltárt cserépedények funkciójával kapcsolatban, tehát hogy mit tároltak az adott edényben. A vizsgálat után meg tudják mondani az edény funkcióját, de akár a keletkezési helyét is.

A reaktor belülről

„Az oktatóreaktor maximális teljesítménye 100 kW. Hűtőközege és moderátora sótalanított víz, reflektora víz és grafit. Az aktív zóna szovjet gyártmányú EK-10 típusú fűtőelemekből épül fel. Az aktív zónában és a reflektorban besugárzócsatornák teszik lehetővé a minták besugárzását.

Az oldalsó biológiai sugárvédelmet ellátó reaktortömb foglalja magában a reaktortartályt. A 10 mm falvastagságú alumíniumból készült hengeres reaktortartály felülről nyitott, ami az oktatási szempontból előnyös medenceelrendezést teszi lehetővé. A felső biológiai sugárvédelmet a reaktortartályban lévő víz biztosítja.

Az aktív zóna középmagasságában öt vízszintes csatorna helyezkedik el, egy tangenciálisan, négy radiálisan. Különböző módon csatlakoznak az aktív zónához, így az egyes csatornák szájánál különböző neutronspektrumokat kapunk.”

(Forrás: www.reak.bme.hu/hu/oktatoreaktor/felépítés,-műszaki-adatok.hu.html)

az Emberi Erőforrás Minisztériuma. A reaktoron túlmenően a korszerűsített reaktorépület modern laboratóriumi helyiségeknek is otthont ad. Ezek nagyon fontos szerepet játszanak a hallgatók oktatásában, hiszen a reaktorhoz, illetve annak alkalmazásaihoz kötődő mérési gyakorlatokat itt tudják a hallgatók elvégezni.

A jogszabályi háttér változása folyamatos feladatok elé állítja a létesítményt üzemeltetőket, ilyen volt az 1995-96 során végzett első Időszakos Biztonsági Felülvizsgálat (IBF), amit 2006-ban a második, majd 2016-ban a harmadik felülvizsgálat követett.

Oktatási tevékenység

Az NTI gondozásában lévő tárgyak legnagyobb része a műegyetemi fizikus, illetve energetikai mérnök hallgatók oktatásához kapcsolódik. Az alapszakos hallgatók – nukleáris téma választása esetén – az NTI-nél írják szakedzőmunkájukat is. Mindkét szak mesterképzéses

hallgatói jelentős számú tárgyat sajátítanak el az intézetnél, melyek célja további elmélyedés a nukleáris témákban valamint specializáció a választott témakörben. A mesterképzés az NTI oktatói által vezetett diplomamunka elkészítésével zárul. Nukleáris irányú mesterszakot mindkét képzés esetében évfolyamonként 5-10 hallgató végzi.

A fenti képzéseken túlmenően nagy jelentőségű a reaktortechnikai szakmérnöki képzés. Ez a négy féléves, oklevelet adó szakirányú továbbképzés általában 3 évente indul, 13-20 fő részvételével, akik szeretnék a szakmai ismereteiket bővíteni és megújítani.

A nemzetközi oktatás keretében folyamatosan az intézetnél tanul kb. 10-12 német diák a Duisburg-Essen-i Egyetemről, akik 11 nukleáris vonatkozású tárgyat hallgatnak. Minden évben fogadunk operátorokat továbbképzés céljából a szlovák atomerőművekből, valamint a Pozsonyi Műegyetem hallgatóit is, akik egy hetet töltenek az Oktatóreaktorban reaktortechnikai mérések céljából. Ezek felül az intézet rendszeresen szervez nemzetközi kurzusokat is, éves szinten kb. 10-15 résztvevővel. Az NTI – szoros együttműködésben az atomerőművel – adott otthont a vietnami szakemberek nukleáris

alapképzésének is, melyen több mint 230 vietnami kolléga vett részt.

Népszerűsítés, középiskolások bevonása

A Nukleáris Technikai Intézet oktatói nagyon fontosnak tartják, hogy az atomenergiával kapcsolatos ismeretek már korán – középiskolásokban – eljussanak a diákokhoz. A 16 éven felüli középiskolások – általában fizikatanáruk szervezésében – látogatnak el az Oktatóreaktorba. Összesen mintegy 1500 látogató fogad a reaktor évente, ennek legnagyobb részét a középiskolások

A vezénylőterem

Az intézet alapvető törekvése volt a kezdetektől, hogy minden önálló, autonóm rendszer legyen a vezénylőben, ezért a rendszer szétosztott. Ahhoz, hogy a hallgatók is bemehessenek ebbe a különféle berendezésekkel felszerelt terembe, az egész rendszer úgy lett kialakítva, hogy rendkívül biztonságos legyen. Mint mondták, könnyű vészjelet kiváltani, de különösebb baj ekkor sem történik, mindössze leáll a reaktor. Nem kell kieséssel sem számolni, mivel nem egy erőműről beszélünk, hanem egy oktatóreaktorról.

jelentí, de vannak a látogatók között külföldi iskolai csoportok, más egyetemek érdeklődő hallgatói, illetve nyugdíjas csoportok is.

Ami mellett nem mehetünk el szó nélkül...

– Úgy vélem, hogy a felsőoktatásban nem csak az a fontos, hogy milyen szakismeretet tanulnak a hallgatók, hanem hogy bizonyos tárgykörön vagy tudományágon

belül fejlesszük a gondolkodási képességeiket, hogy aztán képesek legyenek befogadni, megérteni az adott témakör rendszerét és logikáját, és később alkotó módon tudják azt használni. A középiskolai szintű természettudományos képzésben kellene megalapozni a fiatalok tudását és fejleszteni a készségeiket, hogy a felsőbb tanulmányaik során minél eredményesebben tudjanak építkezni ezekből az ismeretekből – válaszolt dr.

Szalóki Imre, a Budapesti Műszaki Egyetem tanszékvezető docense arra a kérdésemre, hogy tanárként mi a véleménye a természettudományos tantárgyak oktatásáról. – Az élethosszig tartó tanulás fontosságát nem győzzük elégszer hangsúlyozni; nem szabad megelégedni a fiataloknak azzal, hogy egyszer „kitanultak” valamit, akkor már soha többet nem kell fejleszteniük a tudásukat, ismereteiket. Ez a mai társadalomban már nem elegendő.

Beszéljünk a hulladékokról

Az oktatóreaktor környezetében gyakorlatilag nem keletkezik hulladék, ha mégis, azoknak az aktivitása nagyon kicsi, szinte kimutathatatlan. Az így keletkezett csekély számú hulladékot helyben gyűjtik, majd Bábaapátiába szállítják.

Elhasznált fűtőelemekről egyáltalán nem kell beszélnünk, mivel még mindig az eredetét használja az intézet. Annyira kicsi ezeknek a fűtőelemeknek a kiégettsége, hogy egyelőre nem vált szükségessé a cseréjük.

...és amiről nem szabad leszokni: a tanulás

...de ha ráadásul még a fizikát is szeretjük, ne elégedjünk meg a televízióban vetített ismeretterjesztő műsorokkal, tájékozódjunk az egyetemek különféle képzéseiről. A Budapesti Műszaki Egyetem Nukleáris Technikai Intézete ez év őszétől indította a reaktortechnikai szakmérnök szakirányú továbbképzést a legalább alapképzésben szerzett gépészmérnöki, energetikai mérnöki, villamosmérnöki, mérnök-informatikus, vegyészmérnöki, környezetmérnöki vagy ezeknek megfelelő korábbi végzettségük részére.

Az újabb sikeres 30 évért: váltás az ESZI igazgatói székében

Vöröss Endre | Fotó: Juhász Luca

Atomerőmű. Halászlé. ESZI. Mi a közös bennük? Sokaknak Paks jut róluk eszébe. Méltán tagja a felsorolásnak a 32. tanévét kezdő középiskola, hiszen regionálisan és pedagógusszakmai körökben is komoly ismertségre tett szert. Az Energetikai Szakgimnázium és Kollégium – ahogy 2016. szeptember elseje óta nevezik –, vagyis az ESZI a nagy változásokból is megerősödve, újjászületve került ki. Így lehet ezúttal is, miközben új vezető állt az iskola élére. A külső és belső változásokról beszélgettünk Mittler Istvánval, a fenntartó képviselőjével, Szabó Béla nyugalmazott és Csanádi Zoltán jelenlegi intézményvezetővel.

Az új tanév a megújulás jegyében zajlik – kezdi az ESZI Intézményfenntartó és Működtető Alapítvány kuratóriumának elnöke: új feladatok, új lehetőségek, új vezető fémjelzi ezt.

Az ESZI-re fokozottan szükség lesz mind a működő négy blokk, mind az új blokkok üzemeltetéséhez szükséges középfokú szakemberképzésben. Ezt a kormányzati aka-

rat is megerősíti, sőt keresztféléves képzések, felnőttképzés lehetőségével, illetve a szakképesítések körének bővítésével is támogatja. Ez és az alapító Paksi Atomerőmű támogató magatartása biztosítja az iskola stabil anyagi hátterét a folyamatos minőségi szakemberképzéshez. A vezetői feladatok terén Szabó Béla nyugalmazott igazgatót Csanádi Zoltán váltja, aki fiatalos,

innovatív vezetői koncepciójával, a kuratórium támogatásával folytatja az ESZI irányítását.

– 2001-ben vállalati iskolából alapítványi működtetésű szakközépiskolává alakultunk – megy vissza az időben Szabó Béla. – Nem volt egyszerű akkor sem, meg kellett teremteni a működés feltételeit. Akkor vette át a kormányrudat Ronczyk Tibor, aki mellett helyettesként beléleltem az intézmény irányításába, tapasztalatokat szereztem. Aztán 2007-ben elődöm nyugdíjba vonulása után helyettesből igazgató lettem. Mindenekelőtt egységes pedagógiai célokat fogalmaztunk meg, és tovább akartunk menni a színvonalemelési úton. Úgy vélem, sikerrel jártunk.

– *Milyen eredményeket tud felmutatni a sulis az elmúlt tíz esztendőből?*

– Az iskola tanulmányi átlaga tíz év alatt fél jegyet emelkedve hajszál híján elérte a négyes átlagot. Ugyancsak büszkék lehetünk a szakmai vizsgák négy feletti mutatójára, nem véletlen tehát, hogy egyre több cég – erőműtől függetlenül is – érdeklődik a tanítványaink iránt. Egyikőjük azt mondta, itt a bizonyítvány mögött tudás is van. Másik fő mutatónk a kompetenciaértékelés. 2007-ben a szakközépiskolás mezőny első negyedébe-harmadába tartoztunk, ám a 2016-os adatok ennél sokkal jobb eredményt mutatnak. Egy iskola előzőtt csak meg bennünket utolsó szakközepes évünkben! A tanulmányi versenyeken elért eredményeink közül is kiemelkedik, hogy 2016-ban az OKTV-n fizikából Soós Tamás 2. lett.

– *2016-ban szakgimnázium lett az ESZI. Milyen változásokat hozott ez az intézmény életében?*

– Nagyon kevés információval rendelkezünk még tavasszal is,

novemberben még gyakorlatilag tényleg csak arról tudtunk beszélni, amiben addig dolgoztunk. Óriási munka zajlott aztán az utolsó hónapokban a tantestületben. Módosítanunk kellett a tanterveket: az órarendekben a szakmai tárgyak óraszámja megemelkedett.

- *Munkáját két helyen is elismerték.*
- Nagyon jólesett, amikor a kollégák szavazatai alapján én kaphattam meg az ESZI-gyűrűt. Mint ahogyan az a megtiszteltetés is, hogy decemberben nekem ítéltek oda az erőmű Héliosz-díját. Ez az iskola mindig is érdekelné fog, életem része, de nagyon örülök, hogy több időt tölthetek a szerettemmel.

Régi motoros Csanádi Zoltán is. A 40-es évei elején járó intézményvezető szintén elődje helyetteseként dolgozott, és meg kívánja őrizni a jó gyakorlatokat, de korszerű technológiával és oktatási módszerekkel reagálni szeretne az új kihívásokra is.

Élete 1989-ben fonódott össze az ESZI-vel. Kezdetben diákként, majd 1997 óta tanárként része az iskola életének. Az itt eltöltött évek alatt először munkaközösség-vezető, majd igazgatóhelyettes lett. Ezer szállal kötődik az intézményhez, annak minden munkavállalóját, helyiségét, hagyományát és történetét jól ismeri. Elsődleges céljának tekinti, hogy az ESZI alkalmazkodni tudjon az alapító humán erőforrás-szükségletéhez. Szeretné stabilizálni, sőt ha lehet, még fokozni is az iskola által eddig elért kimagasló tanulmányi és versenyeredményeket.

- *Milyen iskolának látná szívesen az ESZI-t?*
- Olyan iskola kialakítására törekszem, amelynek sajátos arculata van, őrzi hagyományait és ren-

delkezik határozott jövőképpel. Ahol a légkör elfogadó, s mind a tanárok, mind a diákok egyaránt kiteljesedhetnek. Ahová szívesen járnak a tanulók, mert figyelembe veszik életkori sajátosságait, pl. a csengetési rend megváltoztatásával. Ahol a pedagógusok lelkesen dolgoznak, mert tudják, szükség van a munkájukra. Ahol a szülők együttműködnek a célok megvalósításáért, mert látják azok hasznosságát. Azt gondolom, hogy egy eredményesen működő iskolához olyan csapatra van szükség, amely képes együttműködni, közösen gondolkodni, nyitott az újra, kreatív és rugalmas.

- *Milyen célokat fogalmazott meg intézményvezetői megbízásakor?*

- Célomnak tekintem, hogy demokratikus iskolaszervezéssel, kiszámítható irányítással az eredményeket és a gyermekközpontú pedagógusmunkát továbbfejlesztsem. Fontosnak tartom a szervezettség javítását, a hiteles külső tájékoztatást, az iskola elismertségének növelését, a nevelőtestület állandóságának megővését a jelenlegi eredményes munka jövőbeni

folytatása érdekében. Továbbá célom, hogy munkatársaim ambícióit támogassam az intézmény még hatékonyabb működése érdekében. Arra fogok törekedni, hogy vezetői munkámat következetesen, nagy felelősséggel, mégis kellő rugalmassággal végezzem. Olyan munkakapcsolatot szeretnék kialakítani, amelynek során munkatársaim szakmai tudására és javaslataira kívánok támaszkodni, szem előtt tartva a központi célokat és elveket.

- *Mikor érezné elégedettnek magát vezetőként?*

- Amennyiben az általam vezetett intézmény minden érintettje – diák,

tanár, szülő, alapító, fenntartó és nem utolsósorban Paks város – elégedett lenne a kitűzött célok megvalósulásával.

- A jövőben is minden feltétel adott ahhoz, hogy az eddig megszokott magas színvonalú munka folytatódjon az ESZI-ben, köszönve ezt különösen az alapító által biztosított finanszírozási és infrastrukturális feltételeknek – összegezte Mittler István.

„Piac az egész világ”

Susán Janka | Fotó: Saját archívum

Innováció – innováció – innováció!

Beszélgetőtársam, Szécsényi Csilla Emília júliusban tanulmányúton járt Párizsban az IBM-nél. A programot az MVM szervezte, utazótársai az IBM Magyarország és az MVM munkatársai, valamint az MVM Csoport tavalyi innovációs pályázatának díjazottjai voltak. A látogatás lehetőséget biztosított számukra energia- és közműipari megoldások közös tanulmányozására, amelyek alkalmazásával a működési kiválóság elérése, az ügyfelek elégedettségének növelése és a költségek csökkentése válik lehetővé.

Az MVM Csoport innovációs pályázatára a tavalyi évben több mint 40 pályázat érkezett be, ezek között volt a Csilla ötletén alapuló, általa irányított projekt is: „A beszerzendő elnyelőtoldatok számának csökkentése a toldatok üzemidejének meghosszabbítása által”. Egy korábbi cikkünkben (2015. október) már bemutattuk az újítás lényegét, most magáról a pályázatról kérdeztem.

A beérkezett pályázatokból egy olyan zsűri válogatta ki a legjobb tizedet, amelynek tagjai nem tudták, hogy kik a pályázók, majd a kiválasztottnak egy prezentáció keretében kellett bizonyítani az ötletük életképességét – kezdi Csilla. A prezentációra „DrPrezi”, azaz dr. Németh Zoltán segítségével készültek, aki több magyarországi TEDx-konferencia felkészítője. A feladatuk „mindössze” ez volt: „Álmodj nagyot! Mutass valamit, amit korábban nem láttunk/hallottunk! Adj valamit a közönségnek, amit sosem fog elfelejteni! Ossz meg egy ötletet, ami megváltoztathatja a világot!” A felkészítés alatt tehát a prezentációra helyezték a hangsúlyt, mert akármilyen jó egy ötlet, ha azt nem tudja valaki

meggyőzően bemutatni, nem tud érvényesülni, nem fogják támogatni a befektetők. Mind a tíz előadó egyedi, a másikéhoz nem sokban hasonlító előadást mutatott be a szakértő segítségével. Csilla prezentációja a saját ötletén alapult. Egy népmesét kreált, amelyben „a szegény készletszakértő” találkozik a „gonosz világpiaccal”, és a népmesei hősökhöz hasonlóan megpróbálja megkeresni a módot, ahogy a fenyegetéssel szembe lehetne szállni. A fejlesztés valós szereplői mint népmesei hősök jelentek meg a mesében, ami meglepő módon rímelt a valódi történetre és a fejlesztés valódi körülményeire. A döntőn három egyenértékű

fődíjat osztottak ki, amelyek közül Csilla projektje elhozta az egyiket. A díjhoz járó egymillió forintot felajánlották a Paksi Atomerőmű Humán Alapítványának részére. A felajánlásról még a verseny kezdeti szakaszában, több paksi indulóval együtt határoztak. További jutalomként kisfilm készült róluk, részt vehettek az MVM éves gáláján a Bálna Budapest rendezvényközpontban, valamint az említett tanulmányúton.

Ez utóbbi alkalmával olyan új, pl. okoseszközöket és mesterséges intelligenciát alkalmazó, teljes körű mobilitást lehetővé tevő megoldásokat ismertek meg, amelyeket ki-ki

a maga munkaterületén próbálhat meg alkalmazni, a napi működésbe beépíteni. A kinttartózkodás ideje alatt tartottak egy megbeszélést, ahol közösen azon gondolkodtak, hogy a megismert újítási lehetőségeket hogyan lehetne alkalmazni a munkakörnyezetben, és ennek eredményeként előállt körülbelül húsz lehetőség, amelyek közül remélhetőleg néhányat az idei, időközben „Edison innovációs díjra” keresztelt, MVM innovációs pályázaton is viszontlátunk majd. – A hely határozottan inspiráló hatással volt ránk – mondja Csilla. Nemcsak az IBM-ügyfélközpont részét képező Global Industry Solution Center (GISC), amely ipari műszaki szakértők közreműködésével több mint 170 innovatív ipari megoldást mutat be valós üzleti scenáriókon alapuló, működő prototípusokon, hanem maga a Paris de La Défense is, amely Európa legnagyobb üzleti

negyede. A Champs-Élysées folytatásában, a Diadalívvel egy vonalban találjuk központi objektumát, a Grande Archét, a diadalív formájú irodaházat, amely joggal nevezhető a modern, globális üzleti világ diadalát kifejező alkotásnak.

Az MVM pályázatára ez évtől olyan munkákat lehet benevezni, amelyek még nem szerepelnek üzleti tervben, nincsenek beruházási fázisban. A pályázatot bemutató road show-n elhangzott az is, hogy kifejezetten szeretnék, ha az egyes leányvállalatoknál meglévő tudás integrálásával jönnének létre új, „soha nem látott” megoldások. Ugyanis innovációs kényszer van, hiszen „piac az egész világ”, ami ráadásul nagyon gyorsan változik. A verseny erős, ezért folyton alkalmazkodni, fejleszteni kell, különben egyszer csak azt veszi észre a vállalat, hogy olyat termel, amire

már nincs kellő kereslet, vagy nem tud olyan olcsó lenni, mint a versenytársak. Az IBM-workshopon vázolt modell szerint elképzelhető, hogy a termelés időzítése és a termelt energia elosztása hamarosan egész más, akár egyénekre szabott módon fog történni az „okosdolgok” internetje által szolgáltatott óriási mennyiségű tapasztalati adat mesterséges intelligenciát is bevető kognitív elemzése segítségével, ami a maihoz képest teljesen eltérő környezetet jelent majd a termelők számára. Tehát egy atomerőmű sem gondolhatja, hogy a világ gyors és kiszámíthatatlan változása nem érinti. Nem is gondolja – emeli ki Csilla –, bizonyára sokan hallottak a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium 2016. évi Fejlesztési Innovációs Díjával kitüntetett C15-projektről, ami válasz az egyik kihívásra: a költséghatékonyság növelésére. A megfelelő ke-

reslet fenntartása egy atomerőmű által termelt villamos energia iránt, és az érintettek elégedettségének növelése – ha mégoly olcsó is az atomos áram, már egy bonyolultabb kérdés. Ezeket ugyanis a külső, sokszereplős világ működése is befolyásolja. Ha az ember néha megfordul ilyen helyeken, mint a Grande Arché környéke, ahol egyetlen üzleti negyedben több ezer multinacionális vállalat több százezer alkalmazottja állítja szolgálatba az elméjét naponta a saját cége versenyképességéért, világosabban látja, hogyan kell viszonyulnia a saját munkájához nap mint nap – mondja Csilla. Az MVM biztosítja a szükséges feltételeket a nyertes új ötletek megvalósításához, és természetesen az idén sem marad majd el a pénzbeli és eszmei jutalom – ígéri a 2017-es pályázati kiírás.

TEDx

x = independently organized TED event

A TED (Technology, Entertainment, Design) konferenciák globális sorozata, melyeket a Sapling Foundation rendez.

A konferenciák témáját kifejezi a szervezők fő jelszava: „ideas worth spreading”, azaz olyan gondolatok, amelyeket érdemes terjeszteni. 2017-ben hat magyarországi, független szervezésű, a TED elveit és szellemiségét követő eseményt rendeznek, közülük az egyik a TedxMTU 2017. október 19-én Budapesten: A tudás almája – a tudás helye és szerepe a XXI. századi életünkben.

TED 10 parancsolat a meggyőző előadásért:

1. Álmodj nagyot!
2. Mutasd meg magadat!
3. Csak egyszerűen!
4. Célozd meg az érzelmeket!
5. Ne kérkedj!
6. A színpadon nincs eladás!
7. Reagálj!
8. Ne olvasd fel!
9. Figyelj az időre!
10. Gyakorolj, gyakorolj, gyakorolj!

Az a bizonyos áldott tehetség...

Orbán Ottilia | Fotó: Internet

Kezdetben a sikeres embereket, így a legmagasabb rangúakat, a legjobb tanulókat, a leggazdagabbakat sorolták ide. Később a különböző intelligenciatesztekben a legmagasabb pontszámot elérőket vélték a legtehetségebbeknek. Jelenleg sokkal bonyolultabbnak tartjuk a tehetség/talentum eredetét, semhogy egyetlen megközelítés alapján meghatározható lenne. Egyszerűen, a józan ész alapján végiggondolva a tehetség fogalmát, öt kritériumot érdemes kiemelni: A (1) tehetség potenciát, lehetőséget, ígéretet, reményt, esélyt jelent (2) valamelyik emberi tev-

kenységi körben (3) olyan kiemelkedő teljesítményre, amely (4) társadalmilag hasznos és amely (5) megelégedettséggel, örömezzéssel, tehát sikerélménnyel jár elérője számára. Harsányi István klasszikus meghatározása szerint: „Tehetségen azt a velünk született adottságokra épülő, majd gyakorlás, céltudatos fejlesztés által kibontakozott képességet értjük, amely az emberi tevékenység egy bizonyos vagy több területén az átlagosat messze túlhaladó teljesítményeket tud létrehozni.”

Egyre nagyobb érdeklődéssel fordul a tudomány, az oktatás és

a köznapi ember is a tehetség kérdésköre felé. Egyre többen ismerik fel, érzik meg, hogy a társadalmi változások felgyorsulásával a régen jól működő megoldások gyakran már nem felelnek meg az újabb és újabb kihívásoknak. Ugyanakkor a tehetség, a kiemelkedő alkotóképesség zavaró is lehet másságával, eltérő útjaival. A tehetség távolról sem azonos a viszonylag könnyen azonosítható és megérthető magas intelligenciával, inkább valamiféle gondolkodási és viselkedési mód, amely alkalmas új utak, új megoldások és új világok megtalálására.

Talentum

Váczai Gergő | Fotó: Juhász Luca, saját archívum, internet

A tehetség bennünk lakozik. Mindannyian érezzük, hogy miben vagyunk jók, jobbak, és miben teljesítünk átlagosan vagy esetleg alatta. Ezzel semmi baj nincs, hiszen ez adja meg társadalmunk sokszínűségét. A tehetség felismerése és főleg a megfelelő időben történő felismerése létfontosságú lehet egész életünkre nézve. Hiszen korántsem mindegy, hogy egy olyan pályán, területen ténykedünk és „erőlködünk”, amelyre a sors, a genetika, a TEHETSÉG nem predesztinált bennünket. Ebben az esetben sajnos biztos, hogy boldogtalanok leszünk. De ha jókor kerülünk a megfelelő helyre, akkor minden esélyünk megvan arra, hogy fiatalon, akár néhány évesen is ráálljunk a nekünk szánt útra. A tehetség felismerése és gondozása tehát sorsdöntő lehet. Bajor Péter, a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetségének (MATEHETSZ) ügyvezető elnöke, a Tehetségek Magyarországa kiemelt projekt projektmenedzsere az Atomerőmű magazinnak azonban azt is elmondta, hogy a szülők és a pedagógus szerepe kihagyhatatlan és nélkülözhetetlen ezen a területen. IS...

– A tehetséggondozás egy átfogó és komplex feladat, ami rengeteg odafigyelést követel a szülőktől, a tanároktól és az ezzel foglalkozó szervezetektől. A Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége egy gyűjtőszervezet, ami több 30 hasonló profilú tehetséggondozással foglalkozó szervezetet tömörít magába.

– Igen. 38 tagszervezetünk van. A Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetségét 2006-ban hozták létre az alapító civil szervezetek azzal a céllal, hogy a tehetséggondozás szakmai szempontból magasabb, korszerűbb minőségben és lehetőség szerint nagyobb volumenben meg tudjon jelenni a

magyar közoktatásban, a magyar köznevelésben. Az elmúlt 10 évben a MATEHETSZ kiemelt partnere lett a magyar kormányoknak, és fontos hangsúlyozni, hogy a mindenkori magyar kormányoknak. A Nemzeti Tehetség Program keretében több alkalommal is kifejezésre jutott az a tény, hogy ez a program csak közös

nemzeti ügyként képzelhető el. Állami, civil és vállalati összefogással. És ennek az állami és civil összefogásnak a szimbóluma és fontos forrása is az, hogy a kiemelt 1%-os adófelajánlások között a történelmi egyházak mellett most már hét éve a Nemzeti Tehetség Program az a kiemelt állami előirányzat, amire az állampolgárok följánlhatják az 1%-os adójuttatásukat. Ez egyébként a Nemzeti Tehetség Programnak az egyik fő forrása, amely összeget ráadásul az utóbbi három évben az országgyűlés megkétszerez, így évente mintegy 3 milliárd forint „hazai” forrás áll a tehetségsegítés rendelkezésére. A tehetséggondozás másik fő fejlesztési keretét pedig európai uniós pályázatok adják. A MATEHETSZ ezen forrásoknak a felhasználásával valósítja meg programjait, a pedagógusok és a szülők visszajelzései alapján büszkén kijelenthetem, hogy komoly elismerés mellett.

– *Van adat az elmúlt 10 évben arra vonatkozóan, hogy hány tehetséges fiatalal sikerült ilyen formán együttműködni, és hány tehetséges fiatalnak az életét tudták ezáltal is megfelelőbb mederbe terelni?*

– Több számunk is van. Mintegy huszonötezer pedagógus vett részt az érzékenyítő képzéseinken, hiszen fontos, hogy a halászokat új, korszerű szemlélettel, módszertanokkal segítsük halat fogni. A pedagógusok szerepe nélkülözhetetlen a tehetséggondozásban. De emellett több mint negyvenezer diák, tanuló, gyerek vett részt a programjainkban, akiket a mi általunk felkért pedagógusok és pszichológusok segítettek. Ez egy nagyon nagy szám, de a köznevelésben részt vevő diákok számához képest nem kimagasló. Ugyanakkor ezen gyerekek között van több ezer fő, akiket a csoportos

fejlesztések mellett egyénileg is támogattunk: személyre szabott tanácsadással, fejlesztéssel, mentális támogatással, utaztatással, ösztöndíjjal.

– *Milyen típusú fejlesztésen vesznek részt ezek a fiatalok?*

– Bármilyen segítség jól jön, ha szakszerű és fontos időpontban érkezik. Úgy fogalmazhatjuk meg, hogy ezekkel a programokkal „segítünk előrébb lépni”. Az általunk támogatott gyerekek, diákok kaptak például terepgyakorlatot, közös

táborozást, bármilyen tehetségterületen továbbképzést, mentális, önismereti, kommunikációs készségfejlesztő csoportos foglalkozást. A tehetségük szerint szinte minden tehetségterületen, illetve szinte minden készséget illetően tartunk és tartottunk már és támogattunk ilyen foglalkozásokat. Egy tehetséges fiatal nagyon sok dologban lehet egyszerre is tehetséges, hiszen mindenkiben egy sajátos, egyedi tehetségterületi konstelláció van jelen. Tehát mindenki több dologban, teljesen egyedi módon képviseli a saját érdeklődését, a saját

tehetségét. Egy példát mondok a jobb megértés érdekében: jó sportkommentátor jellemzően abból a fiatalból válik, aki kiváló mozgásos tehetségű, és egyúttal remek kommunikációs képességekkel is rendelkezik. A szakterületi támogatás mellett nagyon sok esetben kommunikációs, önismereti, önbizalmat erősítő segítséget adunk, mert fontos, hogy egy fiatal bátran, érthetően tudja képviselni az érdeklődési területét, esetleg a találmányát. Tehát a tehetségsegítés nagyon változatos feladat, és sok örömet is jelent a segítőknek.

– *A gyakorlatban hogyan tudjuk elképzelni: mit jelenthet konkrétan egy tehetség támogató program egy diák számára?*

– Gimnazista kora óta segítjük például Bényei Éva tehetségének kibontakozását, aki a széles természettudományos érdeklődésén belül egyebek mellett világító baktériumok vizsgálatával is foglalkozik. Az ő speciális érdeklődési területe érdekében többször támogattuk külföldi professzorokkal való találkozását, utazásait, kutatásokban lehetséges részvételét. Élt a mentorprogramjaink lehetőségeivel is, és részt vett több készségfejlesztő programunkban is. Éva tehetsége nagy elszántsággal és szorgalommal is párosul, ami fontos tanulság mások számára is: személyes ambíció, törekvés nélkül nem tud hatásos lenni egyetlen segítőprogram sem.

– *Hányan vesznek vagy vehetnek részt a programban?*

– Országos szinten több százezer gyerek bevonása történik, hiszen például a különféle versenyek megszervezése is része a tehetséggondozásnak. A MATEHETSZ pályázataiból évente több ezer gyermek, tanuló részesedik, csoportos és egyéni fejlesztések formájában.

Évente meghirdetjük a „Felfedezettjeink” pályázatot is, aminek keretében 15–20 gyereket bemutatunk az országos közvéleménynek is. Segítünk előrébb lépni, de nem tudunk az élete végéig mindenki mellett ottmaradni, csak kísérni tudunk egy bizonyos ideig, egy szakaszában az életüknek. És abban bízunk, hogy ez a segítségünk meghatározó lesz az ő életük, karrierjük szempontjából.

– *A pedagógusokat a közoktatást, a köznevelést említette többször is. Ez azt jelenti, hogy a pedagógusoknak van a legnagyobb szerepe a tehetségek felismerésében? És mekkora a szülőnek a felelőssége mindebben, hiszen gyakorló szülőként is azt mondhatom, hogy azért elfogultak vagyunk a saját gyermekeinkkel szemben?*

– Nehéz százalékos általános arányokat mondani. A pedagógusnak nagyon nagy szerepe van. Hiszen a gyerekeink óvodába, iskolába járnak, és tulajdonképpen a pedagógusokkal naponta sokszor több időt töltenek, mint a szüleikkel. A pedagógus figyelő szeme rendkívül fontos. Mit vesz észre, melyik az a téma, amelyiknél érdeklődik a gyerek, melyik az a téma, ahol még kérdez hármat, melyik az a téma, ahol sikerei vannak, és az érdeklődése és a tehetsége megmutatkozik. De nagyon fontos a szülőnek a szerepe is, hiszen ő is hozzájárulhat ahhoz, hogy a gyereket a saját útján egyengesse. És ez egy fontos mondat. Hiszen sok szülő abba a hibába esik, hogy a saját álmát, a saját elképzeléseit akarja megvalósítani a gyerekekben. A gyerekek a szülő részéről is a saját igényei mentén, a saját érdeklődése mentén kell segítséget kapnia. Nagyon fontos szülői teendő továbbá, hogy impulzusokat, élményeket adjon

a gyerekeknek az élet sok területén. Amíg önállóan nem tud jönni-menni a gyerek, addig vigye különböző programokra, hogy minél több területéről a világnak kapjon impulzusokat, benyomásokat. Fontos, hogy kiderüljön ezeknek az impulzusoknak a mentén, hogy mi az az érdeklődési terület, ami a gyerekeknek a fő tehetségterületeit rejt. Egy szülőnek tehát komoly menedzser, logisztikai, szeretettel teli pártfogó szerepe is van. És ugye abban is sokat tehet, hogy a gyerekek az önbizalmát erősítse, a kommunikációját, együttműködési készségét fejlessze.

– *Ön szerint mennyire jó az, ha a szülő direkt segítséget kér szervezeteiktől abban, hogy a saját gyermekeiben rejlő tehetséget felkutassa? Tehát, hogy ne várjuk meg, hogy a tehetsége kidomborodjon, hanem menjünk úgymond elébe a dolgoknak.*

– Maximálisan támogatom. Egyébként nekem is van négy gyermekem, úgyhogy ismerem a szituációt. De a TEHETSEG.hu honlapot szeretettel ajánlom minden szülőnek, a „Kérdése van?” felületen lehet felvenni velünk a kapcsolatot. Ha a szülő úgy érzi, hogy ő maga nem lát tisztán a gyereke érdeklődésével kapcsolatosan, akkor nekünk az a dolgunk, hogy szakembert biztosítsunk erre. Pszichológus vagy pedagógus munkatársaink tesztekkel, beszélgetésekkel segítenek a szülőknek, gyerekeknek, diákoknak a teendők, lehetőségek megtalálásában.

– *De azért nyugtasson meg, hogy ha ezt nem vesszük igénybe, akkor még nem vagyunk felelőtlen szülők?*

– Természetesen nem. Nem kötelező minden gyerekeknek tehetségprogramban részt venni. Van olyan, hogy a gyerek sikeresen járja a saját útját. Nagyon sok esetben kiváló

iskola, kiváló pedagógusok, kiváló szülői támogatás mellett már a kiváló külső kapcsolati lehetőségek is a fiatal rendelkezésére állnak. De ha ez nem így lenne, vagy a szülő tanácstalan, nyugodtan forduljanak hozzánk, szívesen segítünk.

– *Hány éves korban érdemes egy tehetséggondozó szervezethez fordulni?*

– Fordulnak hozzánk már 3 éves kisgyerekekkel is, ha valami egészen különlegeset vesznek észre. Bizonyos tehetség típusok már óvodáskorban jól megmutatkoznak, a kommunikációs vagy a zenei tehetség például már korán megmutatkozik. De ha egy gyerek békésen él, szereti azt, amit csinál, a tanáraival, nevelőivel jó viszonyt tud kialakítani, akkor is lehet jogosultsága egy külső szemmel való találkozásnak, egy programba történő bekapcsolódásnak. Általánosságban egyébként 10 és 17 éves kor között tudjuk a legnagyobb segítséget adni a legtöbb gyerekeknek. Hiszen ez az az időszak, amikor már az esetek többségében kiforrott érdeklődése van egy-egy területen. Vagy pedig épp az, hogy erős ambíciója, erős aktivitása van több irányban is, de bizonytalan, hogy melyik az ő igazi területe. Akkor szoktak hozzánk fordulni.

– *A pszichológusokat és különböző tesztek említett, de a gyakorlati, fizikai tehetség megnyilvánulására, feltérképezésére is van lehetőség? Ezalatt a sport, a zene vagy bármely más művészeti ágakat értem.*

– Ezek az eszközök erre is vonatkoznak, sőt, kevésbé közismert, de a kétkézi mesterségek terén is szükség van a tehetség felismerésére és a segítségére.

– *Tehát, akkor tulajdonképpen pályaválasztási tanácsadóként is értelmezhetjük?*

– Hogyne. Tulajdonképpen a tehetséggel kapcsolatos mérések és tanácsadás a pályaválasztáshoz is segít. Vannak munkaérdeklődés-típusú tesztek is. Azért vagyok ezzel óvatos, mert minden gyermek más: a korosztály és az alapinformációk alapján a szakembereink egy nagyon gazdag eszköztárból válogatnak. Dolgunk tehát a kétkezi munkával, művészetekkel, sporttal, tudományos területekkel kapcsolatos érdeklődés vagy tehetség feltérképezése is.

– *Még kettő kérdésem lenne. Az egyik az arra irányulna, amit tulajdonképpen említett, hogy nekünk szülőknek az a dolgunk, kötelességünk, hogy minél több mindennel ismertessük meg a gyereket, pontosan azért, hogy kidomborodjon esetleg az a terület, amely felé érdeklődést mutat.*

– Igen, fontos, hogy a szülők és a pedagógusok a gyerekeket, tanulókat a saját tehetségük felismerésében és kibontakoztatásában segítsék. Mindenki van valamilyen speciális érdeklődés, mindannyiunknak vannak egyedi képességei.

– *De mi a véleménye azokról a szülőkről, akik „zseniképzőbe”, többnyelven képzésre vagy óvodába, különböző foglalkozásokra, hangszeres képzésre, sportfoglalkozásra hordják a gyereket? Tehát tulajdonképpen erősen leterhelik őket. Ez még beletartozhat a „mutassunk meg nekik minél többet a világból” gondolatiságba, vagy ez akár már túlzás lehet?*

– Hajlamosak vagyunk túlzásba esni, pláne, ha ugye a szülőben meglévő ambíciót a gyermekében is viszont szeretné látni. Persze, örökölhettek bizonyos képességeket és a szüleink mellett felnőve sok mindenbe beletanulhatunk. Van

olyan gyerek, amelyik fogékony erre, és tulajdonképpen engedelmesen csinálja a szülő által előírt nehéz programot, de azért nagyon óvatosnak és érzékenynek kell lenni. Egyrészt ez visszaüthet, tehát a sűrű leterheltség a gyereknél a későbbiekben, amikor „öntudatra ébred”, a visszájára sült el. Ugyanakkor, ha egy gyerek terhelhető, akkor figyelve azt, hogy bírja-e, és hogy szívesen csinálja-e, azért a szülő nyugodtan biztosíthat neki ilyen pluszprogramokat. De

gyerekét. Egyébként meg kell különböztetni úgynevezett iskolai tehetséget, akinek nagyon jó az együttműködése, jó a rövid távú memóriája, jól kommunikál a felnőttekkel, és így az iskolában mindenben kitűnő. De a tehetség emellett még sokféle lehet, nem biztos, hogy a mindenben kitűnő gyerekből lesznek a leginnovatívabb kutatók, a legjobb alkotóművészek vagy a legsikeresebb felnőttek. Vigyázni kell. Az iskolai jó tanuló tehetség tehát csak egy típusa a

nagyon kell figyelniük a gyermekünket, mert ha hosszabb idejű erőltetésről van szó, akkor már baj lehet. A szülőnek az a kötelessége, hogy a gyerek által saját magában felfedezett területen, annak az érdeklődésnek a mentén segítse a

tehetségterületeknek. A szülőnek nagy felelőssége az, hogy figyelje a gyerekét, hogy szívesen csinálja-e azokat a programokat, amiket a szülő javasol neki, vagy sem. És ha azt látjuk, hogy nem érzi benne jól magát, akkor tudni kell elengedni.

Tehetségre szabott képzés

Susán Janka | Fotó: Juhász Luca

Ahogy készültem Simon Péterhez, a Pro Artis Alapfokú Művészeti Iskola igazgatójához, az jutott eszembe, milyen jó lesz megint végigmenni az intézmény folyosóin a nyári szünet után, és elkapni az innen-onnan kiszűrődő különböző hangszerdallamokat. Többek között ezért szeretek a zeneiskolába menni, és ha belegondolok, ebben már több mint tizenöt éve van részünk. Voltunk már zongorások, furulyások, klarinétosok, és jelenleg gitárosok a gyerekek által. Aztán rájöttem, az interjú időpontjában még nem lesznek órák, esetleg a készülődésekbe kukkanthatok bele.

Az épület tényleg csendes volt még, Péterrel egy kis bejárásra indultunk, és közben elmesélte, 2005-2006-ban épült újjá az akkor már életveszélyessé nyilvánított épület, teljesen a város költségvetéséből. Sajnos a gyereklétszám évről évre fogy, az idei tanévet négyszáztíz tanulóval kezdik a tavalyi négyszázötven fő helyett. Volt azonban olyan év is, amikor több mint hatszáz tanult náluk. Az iskolának Madocsán, Bölcskén és Nagydorogon van kihelyezett telephelye, ahol hangszeres képzés folyik. Azt, hogy csökkent a gyermekek száma, Péter azzal magyarázza, hogy erősen műszaki, ipari indíttatású a városunk, és inkább

a sport játssza a főbb szerepet a gyerekek életében. A tandíj, amit fizetni kell a képzésért, nem jelenthet gondot, hiszen ez havonta körülbelül ezer forintot jelent. Akinek esetleg ez mégis nehézség lenne, annak lehetősége van kedvezményeket igényelni az államtól. Az iskolai követelmények manapság sajnos olyan fokú megterhelést jelent a gyerekeknek, hogy sokan nem merik bevállalni a művészeti képzést, mert nem akarják túlterhelni a csemetéjüket. Az utóbbi időben ezzel a magyarázattal sajnos elég sokszor találkozunk, említette meg az igazgató úr. Elmeséli, tudományos kutatások bizonyítják, hogy a jobb és bal agy-

félteke koordinációját, összekapcsolását segítik a zeneművészetek. Érdekes kapcsolat van a zene és a matematika között. Akik tehetségesek a zenében, azok általában a matematikában és a nyelvekben is jók. Az agyban a matematikai és zenei központ viszonylag közel vannak egymáshoz, és jól lehet stimulálni. Nem véletlen az sem, hogy a legnagyobb fizikusok is zenéltek általában. Newton például hegedült, és Pakson jól ismert Teller Ede zongorázáshoz való vonzalma; az Atomenergetikai Múzeumban ki is van állítva a zongora, amelyen itt Pakson játszott.

Táncművészeti ág

Megérkezünk a szépen kialakított, természetesen tükrös balett-termekhez. A klasszikusbalett-képzés, a táncművészeti ág keretein belül 1994-ben indult a Bezerédj Általános Iskolával együttműködve, amikor még kimondottan balettos osztályok indultak. Úgy tíz évig működött ez a rendszer, de aztán változások, átalakulások mi-

att megszűnt. Jelenleg már bármely iskolából látogatható, a zenei képzésekhez hasonlóan délutáni órák keretein belül. Az iskolában két balett-terem található, egy nagyobb és egy kisebb, ahol a kezdetek óta élő zongorakísérettel folynak az órák. Az alapfokú klasszikusbalett-képzés hiánypótló, mert a Dél-Dunántúlon Pakson kívül nincsen sehol másutt. Gondolkodnak azon, hogy kortárs tánc csoportot is indítanak, mert a pedagógusaik képzettsége ezt is lehetővé teszi. Péter elmeséli, hogy a klasszikus balett tapasztalatai szerint olyan, mint a zene, tartást ad és az életre készít fel. A kitartás, a szorgalom, a koncentráció, az önfegyelem a mindennapok része lesz a gyerekeknél. Megtanulják jól beosztani az idejüket, rendszerességre nevel, így a tanulásban is jól tudnak teljesíteni. Rengeteg sok olyan pozitívum van, amit nem is gondolnánk.

Képző- és iparművészet

Elindulunk a „képzősökhöz”, vagyis a képző- és iparművészeti ág terméihez. Átsétalunk a gyönyörű gesztenyefás udvaron, ahol az jutott eszembe, milyen jó lenne itt koncerteket tartani, de Péter mindjárt mondja, hogy a szomszédos hatos út miatt sajnos ez nem jó ötlet, és tényleg nagy a zaj. Belépünk a kis házba, amit most nyáron kissé átalakítottak. Az eddig használt termet összenyitották a szomszédos helyiségekkel, így most már vizesblokk is tartozik hozzá, és szépen kifestették. Közben megérkezik Zirczi Judit festőművész, a képzősök vezetője, aki a három csoportot viszi. Felmenő rendszerben működik a képzés, igazodva az iskolákhoz – mondja. Van egy

Október 1-je a zene világnapja: Yehudi Menuhin kezdeményezésére 1975. október 1-je óta ez a zene világnapja. Pakson is már húsz éve emlékezik meg erről a zeneiskola, amikor szerette a városban az iskola tanulóit utcai hangversenyeket adnak, valamint az iskola tanárai ünnepi hangversenyt is tartanak. Idén is fanfározást terveznek a trombitások bevonásával, valamint kamaracsoportok adnak kis koncerteket, de a kinti programokat az időjárás mindig befolyásolja egy kicsit.

előképzős csoport, ők a legkisebbek, akik áttekintést kapnak az alkalmazható technikákról. Mivel ez iparművész szak is, ezért szobrászkodás, kézműveskedés, tárgykészítés is van a programban a festésen és rajzoláson, a grafikai alapokon kívül. A középsősökhöz a nagyobb általános iskolások tartoznak, akiknél már egy kicsit letisztult a képzés, mert lassan kialakul náluk, hogy ez

csak hobbi a számukra, vagy ilyen irányban szeretnének továbbtanulni, mert akkor célirányosan kell készülniük. A középiskolások csoportja áll a legidősebbekből. Judit elmondja, hogy három típusú feladatot szokott adni a gyerekeknek. Készít egy fix beállítást, ami egy, másfél hónapig folyamatosan kint van, és azt addig lehet rajzolni, festeni különféle technikákkal. Van egy kreatív és egy projektfeladat. Most ősszel a projektfeladat keretein belül rézkarcot fognak készíteni, mert pályázaton nyertek egy présgépet. Az elkészült alkotásokat majd decemberben a művelődési házban fogják kiállítani. A tanév végén a Képtárban szoktak egy áttekintő kiállítást tartani, és egyéb felkérések is érkeznek, akár a várostól, mint például tavaly a város karácsonyi képeslapjainak az elkészítése, amely megtiszteltetés volt számukra. Péter megemlíti, hogy olyanok jelentkezését is várják, akiknek az egyetemi képzéshez szükségük van rajzos felkészítésre. Hattól huszonnégy éves korig bárki csatlakozhat, és akár felnőttek is jöhetnek, de számukra már jóval jelentősebb a tandíj. Bár, ha egy budapesti képzéssel hasonlítjuk össze az árát, már nem is tűnik olyan soknak.

Színművészet – Az iskola drámatagozata jelenleg sajnos nem működik a megfelelő képzettségű szakember hiánya miatt.

Zeneművészeti ág

A zeneművészeti ágon belül klasszikus és népzenei tanítanak. Ha valaki általános iskolában kezd el zenét tanulni, akkor két év alappozícióval kezd, ahol szolfézst tanulnak. Ebben az első két évben a szolfézss-

órát a gyerekek iskolájában tartják, ami nagy könnyebbséget jelent a szülőknek is. Harmadik osztálytól kezdődik általában a hangszeres képzés, de van lehetőség akár korábban is elkezdni. A gyerekek választhatnak vonós hangszerek közül (hegedű, brácsa, cselló), fúvós hangszerek közül (furulya, fuvola, klarinét, szaxofon, trombita, kürt, harsona, tenor- és baritonkürt, tuba), valamint zongora, gitár, harmonika és ütőhangszerek közül, és akár magánénekekre is járhatnak. A népzene tanszakon citera, furulya, tekerő és népi ének a lehetőségek. A gyerekeknek az is jó, hogy egy pluszélményben van részük, minőségi módon tölthetik el itt az időt délutánonként. Azok, akik kamaraegyüttesben játszanak, az együtt zenélés megint csak meghatározó élmény. – Én is úgy nőtem fel – mondja Péter –, hogy fúvószenekarban játszottam. Kialakult bennem is a közösségi szemlélet, az együttműködésre való hajlam, amik szintén személyiségépítő tényezők.

Visszafelé indulunk, elhaladunk a hangszertár mellett, de nem térünk be, mert nem sok minden van benne, mondja szomorúan Péter. Sajnos évek óta szinte nem kapnak semmilyen keretet hangszervásárlásra. A költségvetés valahogy mindig megfelel a művészeti iskolák fő profiljához szükséges eszközökről.

Bekapcsolódás a városi programok szervezésébe

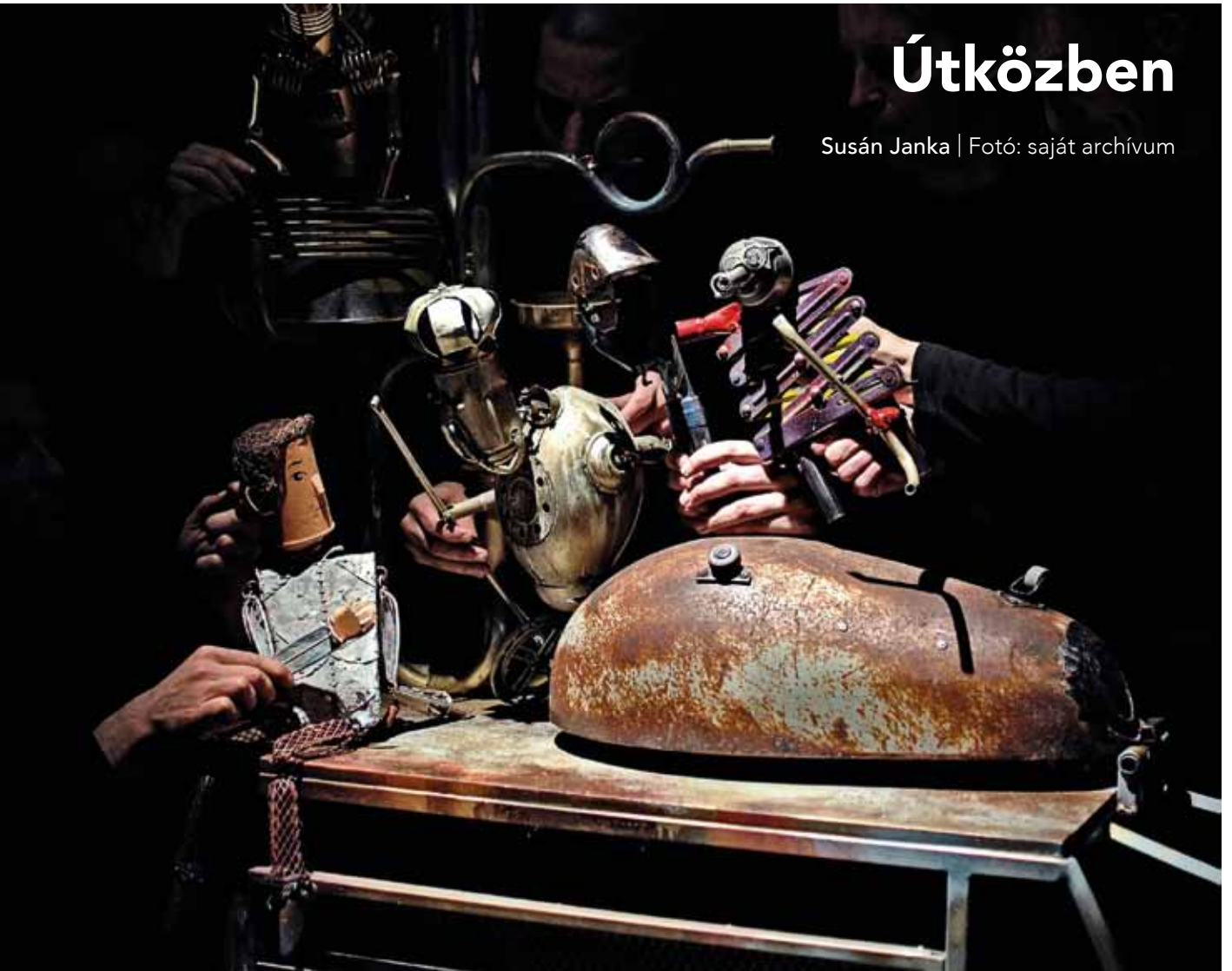
A gyerekek tanítása mellett az iskola rengeteg programot is szervez. Egyrészt a saját programjait: az iskolában rendszeresen vannak tanszaki és növendékhangversenyek, és hagyományos hangver-

senyek a nagyközönség számára. Most ősszel október 1-jén lesz az első, a zene világnapján. Aztán az óvodásoknak a Mikulás-ünnepség, majd a karácsonyra hangoló adventi hangverseny a művelődési házban, ami összművészeti szokott lenni. Utána a farsangi időszakban megint az óvodásoknak tartanak hangversenyt, és ezt követi a Tavasz fesztivál, amit most már nem az iskola szervez, de ők is részt vesznek benne, a fúvószenekar például térzenét szokott tartani a CsDKK mellett. Emellett a nyár folyamán most is volt tubatáboruk, ahova nemzetközi hírv professzorok jöttek tanítani egy hétre. Augusztusban régi tanítványuk, Loparits Erzsébet zongoraművész járt itthon, és négykezes koncertet adott dr. Mauricy Martin brazil zongoraművész kollégájával. A régi tanítványokat folyamatosan keresik, akik legtöbbször szívesen is látogatnak vissza.

Az iskola alapvető célja nem a versenyzőképzés, hanem hogy mindenki számára biztosítsa a művészetekkel való megismerkedést. A mindennapokban nagyon kevés idő jut arra, hogy a klasszikus zenével és tánccal, a művészetekkel ismerkedjenek a gyerekek, így alapfokú művészeti intézményként ezt az úrt próbálják kitölteni. Természetesen a tehetségesebb tanulók kibontakozásához igyekeznek minden segítséget megadni, és rendszeresen születnek szép versenyeredmények is. A legfontosabb alapelv minden szakon az, hogy a gyerekek érezzék jól magukat a délutáni elfoglaltságaik alatt, szeretnének boldog gyerekeket látni az iskolában, ahol tulajdonképpen személyre szabott képzést kapnak, mindenki a maga ütemében haladhat a tanulmányaiban.

Útközben

Susán Janka | Fotó: saját archívum

Szabó Ottó szobrászművész Dunakömlődről indult, Bencze Barnabás egykori tanítványa jelenleg Budapesten él, a Képzőművészeti Egyetem után két évig Londonban dolgozott, hamarosan két évre Milánóba költözik barátnőjével. Ismeri Európa művészeti központjait, az ott élő művészeket, lehetőségeket. Azt mondja jelenleg Londonban iszonyúan nehéz érvényesülni művészként, de neki ez is sikerült, hiszen két évig dolgozott az Angol Nemzeti Operában. Tervezte és megvalósította a szobrait, évente két kiállítása is volt. Bábtervezéssel és -készítéssel keresték meg a színházak, és ha valaki szeretné megnézni ez irányú munkásságát, a győri Vaskakas Bábszínház János vitéz című előadását ajánlja.

Igazi világpolgárral beszélgethettem, ami felejthetetlen élmény volt számomra, mert ilyen lelkes, nyitott és tervekkel teli emberrel ritkán találkozok az ember. Azt hiszem, értem, miért választották be a La femme 50 magyar tehetséges fiatal programjába, és amikor ezt mondom, a sokoldalúságára gondolok. Szeretnék vele, mondjuk öt év múlva ismét interjút készíteni, hogy kiderüljön, merre vitte az útja. Addig is a Robotto című Facebook-oldalán követhetjük az életét, munkásságát.

– *Hogyan indult el a szobrászat felé? Ez volt már gyermekként is a célja?*

– Mindig művésznek készültem, nem is volt kérdés, hogy mással fogok foglalkozni, és a szobrászat pedig útközben jött. Az általános iskolában Bencze Barnabás

volt a rajztanárom, aki menedéket adott számomra, mert a rajz és a művészkedés miatt, nem nagyon találtam a helyemet az iskolában, a kapcsolatot az osztálytársakkal. A rajzolás, a rajzsakkör volt a mentővárom. Már ekkor is rengeteget agyagoztam, szuperhősöket készítettem leginkább. A pécsi művészeti gimnáziumba készültem, és a felvételi miatt Pakson, az ESZI-ben tanító Major Ferenchez jártam rajzolni. Ő javasolta, hogy a szobraimat is vigyem magammal a felvételire. Akkor mondták először, hogy figyelj, ezek teljesen jól állnak a lábukon. Figurálisan és formailag is megfelelnek azoknak a követelményeknek, amiktől szobor lesz egy műalkotás, és szobrász az alkotója. Pécsen grafika szakra jelentkeztem, de a szobraimat látva inkább a szobrász vagy keramikus szakot ajánlották. Az első rajzórán, amikor felpillantottam a papíromról és körbenéztem, láttam, hogy ott van még harminc társam, akiket szintén ugyanaz érdekel, és végre azt éreztem, hogy a helyemen vagyok. Új lap, új élet kezdődött Pécsen. A tanulmányaimat 2012-ben fejeztem be a Képzőművészeti Egyetem szobrász szakán.

– *A családban vannak, voltak művészek?*
 – Az apai ágon templomi freskófestők voltak az ősök Kárpátalján. A rokonok Ukrajnában a mai napig festőként dolgoznak. Valószínűleg onnan van a művészet, a rajzolás iránti indíttatás.

– *Milyen ágat képvisel a szobrászaton belül?*
 – Az általános iskolában indult és a középiskolában is folytatott akcióhősökről, robotokról mintázott szobrok készítését azóta sem hagytam abba, tehát innen indultam. Elkezdtem mindenféle fémmel dolgozni, ami érdekes találkozás volt. 13-14 évesen apukám hegesztési munkákat adott nyáron, mert be kellett segítenem például a garázsfeljáró építésében, és ezt felettébb élveztem. Az iskolában aztán voltak olyan feladatok, amiket úgy éreztem, hogy sokkal egyszerűbb lenne fémből megcsinálni. A munka során sok ötletem támadt, kialakult bennem egy játékoság a fémmel, és utána abból született egy csomó új dolog. Tehát az agyagot felváltotta a fém, a hegesztés, és utána a figurák indultak be. Mivel a fém mindig talált volt, ezért az újrahasznosítás lett a fő profilom a középiskola környékén és később az egyetemen is. Ebben szerfelett tetszett az újrahasznosítási attitűd, és a közönség is pozitívan fogadta. Megmozgatta az embereket a szobrok szemlélése közben, ahogy felfedezték az alkotóelemeket a kész szoborban. Aztán

megismerkedtem a kinetikus (mozgó) szobrászattal, amely irányzatnak még a hatvanas-hetvenes években Haraszti István volt a legnagyobb képviselője. Az ő általa készített alkotások rám is hatottak. Amikor az egyetemen másodéves voltam, kiutaztam Londonba a Kinetica Artfairre (artfair: művészeti vásár – a galériák bemutatják a művészek alkotásait), ahol csak működő szobrok, fény- és hanginstallációk voltak kiállítva. Az egész kiállítás óriási löketet adott, így indult be ez az irány nálam.

– *Honnan jönnek a szobrok ötletei?*
 – Kialakult egy világ, és azt bővítgetem, szépítgetem. Nagyon szeretek egy témára, feladatra alkotni. Az egyetemen sokszor szerveztek osztálykiállítást egy adott témára, amik ösztönzőek voltak számom-

ra. Az én technikámmal, az én agyammal jól tudok reagálni egy adott témára, szeretek belevinni egy kis vicceset, egy kis geget. Roppant módon zavart a kiállításokon, hogy a nézők nem állnak meg eleget a szobroknál. Azért is lettek mozgóak a szobraim, mert idegesített, hogy senki nem tölt egy percet sem a szobroknál, a néző egyszerűen továbbmegy. Így kerültek a szobraimba interaktív elemek: gombok, amiket meg lehet nyomni, mozgatható, tekerhető részek.

- *Ilyen elemekkel a gyerekeket is le lehet kötni, családi program lehet a kiállítás megtekintése.*
- Van egy hatalmas kedvence a gyerekeknek, a buborékfújó gép. Olyan, mintha egy harmincas évekbeli öntöttvas tárgy lenne. Egy biciklilámpában van a folyadék, egy pumpa, egy kukoricamorzsoló gép, egy tengely közepén, amit ha tekerünk, akkor kihúzza és benyomja a szerkezetet. A végére hegesztettem egy mérleg középső elbillenő gyűrűjét, ami belemegy a tárolóba, és ha visszajön, fúj egy buborékot.

- *Hogyan figyeli meg a közönséget?*
- Ott szoktam lenni. Senki nem tudja, hogy én vagyok az alkotó, mert valahogy az emberek azt gondolják, hogy nekem olyan ötvenévesnek kellene lennem. Most készítettem egy háromméteres űrhajós szobrot Szentendrére. Leültem a lábához, és rám szóltak, hogy álljak fel. Nagyon bírom, hogy kötetlenül lehet beszélgetni az emberekkel, hogy mit gondolnak róla. Elmondják, hogy nekik ez nem tetszik, és miért nem festmények vannak kiállítva helyette. A létrejövő beszélgetéseket, visszajelzéseket nagyon élvezem.

- *Volt már olyan szobor, amit múzsa ihletett?*
- Volt olyan szobor, amit azért csináltam, mert egy lányt nagyon szerettem. Rengeteget rajzolok és vázlatozok, és nem mindegyikből készül szobor. Sőt, mondjuk, két százaléka valósul meg a terveknek. De így is rengeteget dolgozom. Ha most abbahagynám az ötletelést, kitarzana egészen hetvenéves koromig. Az utókor majd megkapja őket lefűzve.

- *Hogyan születik meg egy alkotás? Mi a folyamata?*
- Jön egy ötlet, és meg kell valósítanom. A folyamatát nem tudom pontosan meghatározni. Valaki azt mondta, hogy grafomán vagyok. Ha eszembe jut valami, akkor azt rögtön le kell jegyzetelnem, fel kell vázolnom. Az ötletelés folyamatosan megy nálam.

- *Festményeket, grafikákat is készít?*
- Rajzolok folyamatosan, és mostanában elkezdtem a terveket külön gyűjteni, hogy kiállítható legyen a szobrokkal együtt. Fél éve indítottam el két dimenzióban egy új kísérletet. A vázlatkönyvem mindig nyitva az asztalon, amikor dolgozom, és tele megy vasporrall. Volt, hogy vizes kézzel fogtam meg a lapot, és utána nem sokkal berozsdállt a lap. Elkezdtem agyalni, mi lenne, ha ezzel a rozsdával próbálnék meg kísérletezni. Amikor új fémmel dolgozom, nem igazán szeretem a friss felületet, jobban szeretem azt látni, hogy múltja van a fémnek. Az új felületet ezért ecettel, savakkal szoktam maratni, és egyből berozsdáll szép világos aranszínűre. Ezt a technikát kezdtem el papíron használni. Ahogy elpárolog belőle a folyadék, ott marad a rozsdá, és beépül a papírba. Nagyon érdekes dolgok jöhetnek ki belőle.

- *Könnyen dönt? Azért kérdezem ezt, mert alkotás közben sokszor kell dönteni. Kitalálni az ötletet, elindulni abba az irányba, amiről azt gondoljuk, hogy az*

most jó lesz. Aztán tudni kell megállni egy ponton, amikor késznek tekinthető.

– Ez nehéz ügy, de a döntés az épül és alakul. Van, hogy van egy vázlatom. Meg akarok csinálni, mondjuk egy rakétát – most nemrég csináltam pont párat. Hegesztés közben, elhúzta a formát, és eldeformálódott az alakja. Ezáltal nem lett szabályos a hengerem, de hagytam így, mert ettől lett egy kicsit élő.

– A zenehallgatás fontos alkotás közben az Ön számára?

– Van pár kedves zenész barátom, akiknek a zenéjét sokszor szoktam hallgatni. Ez nem komolyzene, hanem elektronikus zene, techno. Az például nagyon érdekes, ha egy barát zenéjét hallgatom munka közben, ihletően tud hatni rám. A háttérzajokkal is érdekes kombináció jöhet létre, persze ha éppen flexezek, hegesztek, nem hallom, de dúdolom magamban, és ha leveszem a fülest, még éppen elcsípek valamit.

– Merre voltak kiállításai?

– 2011 óta már tíz önálló kiállításom volt, és emellett még csoportosak is. Olyan is előfordult, hogy egy kiállítást más helyszínen mutattam be, és számomra ezek is nagyon fontosak. Új közegben, egészen más a fogadtatás, így ezeket is számon tartom, mert izgalmasak.

– Tervek? Tíz, húsz, harminc év múlva, hogyan képzeled magát?

– Hamarosan kiköltözök Milánóba, a barátnőm ott kapott munkát két évre, és úgy döntöttem, követem. Itthon pedig beválasztottak a La femme 50 magyar tehetséges fiatal programjában. Az egyetem után két évre elmentem Londonba dolgozni, ahol voltam szobrászasszisztens, gyártottam dolgokat. Külföldön hiányoznak azok a szakemberek, akik meg tudják valósítani a dizájnerek elképzeléseit, ezek az úgynevezett készítőik (makerek). A műszaki szakemberek nem értik a művészek elképzeléseit, nem tudják megvalósítani. Én művészként értem az elképzeléseket, és meg is tudom valósítani. Így bekerültem az Angol Nemzeti Operába, és ott dolgoztam náluk majdnem két évig. Ezek a munkák nagy kihívások voltak, mert a művész készít egy kicsi makettet, amit kétféle méterben kell megépíteni, de a konkrét megvalósítását, az ahhoz szükséges szerkezetét nem tudja, csak annyit mond, hogy a végén barna színű legyen. Itthon Somogyi Tamás rendező megismerte a munkáimat, és

megkeresett, hogy csináljuk meg együtt a János vitézt a győri Vaskakas Bábszínháznak az én stílusomban. Izgalmas lett az előadás, érdemes megnézni. Ezen kívül még 5-6 másik előadáshoz is terveztem bábokat. Ahogy hazajöttem Londonból a bábtervezés szinte beszipantott, és mellette még a saját munkáimat is készítettem. Szóval most pont jó lesz, hogy elutazom Milánóba, és lelassítok néhány hónapra. Bár ahogy ismerem magam, egy hónap után ott is rám talál egy újabb munka, valaki beránt egy izgalmas műhelybe. Szeretném felderíteni, hogy milyen lehetőségek vannak most Milánóban, Olaszországban egy magyar szobrász számára.

Tele vagyunk energiával Az átalakulás két éve

Lehmann Katalin | Fotó: saját archívum

A pop, rock, blues és a country kedvelőinek nagy örömeire elkészült a paksi Pirkadat zenekar (az egykori paksi BeseBabák formációjának) első nagylemeze, amely a Vászon és húr címet kapta. A tagok mindegyike mára már boldog szülő, családapa és családanya, sikeresen túl vannak egy több hónapos lemezfelvételi időszakon, és jelenleg az őszi lemezbemutató koncertjükre készülnek. Kováts Gergőék egy cseppet sem unatkoznak, tele vannak energiával.

– Nagyon sok minden történt veletek azóta, hogy egy legutóbbi interjú alkalmával beszélgettünk. Bár nem lehet három sorban összefoglalni az elmúlt évek eseményeit, de mesélnétek egy kicsit arról, hogy milyen változások történtek az életetekben?

– Nagyjából két évvel ezelőtt, amikor beszélgettünk, éppen babát vártunk, és terveztük egy nagylemez elkészítését a saját számainkból. A dolgok pont ebben a sorrendben történtek, a kisbabakorszak minden percét kiélvezve, az idén gondoltuk úgy,

hogy már időt tudunk szakítani egy lemezfelvételre. Jelenleg a kétéves kisfiunk noszogat, hogy játsszuk le neki a frissen megjelent albumunkat, mert imád rá táncikálni.

– ...BeseBabákból Pirkadat. Mi történt?

– A névváltoztatást régebb óta terveztük, de most volt célszerű meglépni, hogy kijöttünk az első lemezünkkel, ezen már Pirkadat néven szerepelünk. A BeseBabákat is kedveltük, de mégiscsak a harmincas éveinkben járunk már. Akik nem ismertek, a nevünk alapján azt hitték, hogy ovizenét játszunk, vagy éppen csajbandának gondoltak. Sokáig ment az ötletelgetés a lemezkészítés folyamata során az új névről. A Pirkadat a sokszínűsége mellett egy új kezdetre is utal.

– *Mit tartalmaz most a zenei palletátok? Van különbség a valamikori BeseBabák és az új Pirkadat között? Stílusban, megjelenésben, felállásban?*

– Az egyetlen különbség, hogy akkor még senkinél, most pedig minden zenekari tagnál kisbaba boldogít otthon, a BeseBabákból így legalább a babák megmaradtak. Zenei téren nem történt változás, ugyanazt a pop-, rock-, country-, blueselemek vegyítésén alapuló saját zenénket játszunk magyar és angol dalszöveggel. Az eddigi számok mellé persze termelődnek időnként újak is. A zenekar felállása is maradt a régi, amely a cd-lemezen így néz ki: Bese Dóra (ének, szöveg, akusztikus gitár), Lengyel Zita (hegedű, vokál), Kovács Gergely (gitárok, basszus, billentyűk), Kónya Zoltán (dob).

– *A stúdiómunkálatokat az érdi Nortyx Hangstúdióban folytattátok, amik ez év januárja és áprilisa között zajlottak. Hogyan zajlik egy ilyen lemezfelvétel?*

– Először is kiválasztottuk azt a tizenkét dalt, amelyet a lemezre szántunk, ezután az apróbb részleteket is kidolgoztuk rajtuk. A stúdióban, ahogy az esetek többségében lenni szokott, a hangszereket

alulról építkezve egyesével, sávonként játszottuk fel (dob, basszus, gitárok, billentyű, hegedű, ének, vokálok sorrendben). Amikor hiba nélkül sikerült felvenni a sávokat, a hangmérnökkel ketten megkevertük a számokat, végül jött a maszterelés, ahol elnyerték végső formájukat. A stúdiómunkák után következtek a levédtelési hercehurcák, majd szintén külön tevékenységként szerződni egy lemezgyártó céggel. Ezenkívül a borítót is mi terveztük, valamint három videoklipet készítettünk házilag.

– *Mikor lesz a lemezbemutató koncertetek? Hol lehet hozzájutni a korongotokhoz?*

– A lemezbemutató koncertünk november 11-én szombat este 20:00-kor lesz a Csengey Dénes Kulturális Központ aulájában, ahová

szeretettel várunk minden érdeklődőt. Itt a lemezen közreműködő vendégzenészek is fellépnek velünk. A cd-kiadványunkat a zenekar Facebook-oldalán megadott elérhetőségeken lehet megrendelni (telefon, e-mail), de a lemezbemutató helyszínén is árulni fogjuk. Ezenkívül közel 150 internetes zeneáruházban elérhető fájlformátumban.

– *Fiatalok vagytok, energikusak, kedvesek, öröm rátok nézni. Milyen terveitek vannak még az idei évre, illetve a későbbiekre nézve?*

– Jelenleg természetesen a lemezbemutató koncert élvez prioritást, amire intenzíven próbálunk augusztus óta. A régebbi dalok közül előkészítettünk még tíz-tizenkét számot, amiket szintén érdemesnek tartunk megörökíteni lemezen. Ennek a lemezfelvételi munkának a megkezdését 2018 elejére tervezzük. Ezt követően pedig már új szerzemények következnek, amik a jelenben és a jövőben születnek, de addig is szeretnénk a mostani lemez anyagát koncerteken előadni.

– *Hogyan telt a nyári pihenésetek?*

– Hármasban „úszóleckékkel” hazai vizeken. Nálunk Dóival hozott

anyag a Duna és a természetes vizek szeretete, amit Marci fiunk most kezd csak felfedezni magának pancsolás formájában a legnagyobb örömünkre. Ezen a forró nyáron, ha tehetjük, vízközelben voltunk itt a Dunán, a Velencei-tavon és két hétig a Balatonon. Persze egy szál gitár mindig kéznél van, ha jönne az ihlet...

Rangos díj fiatal paksi tehetségeknek

Vöröss Endre | Fotó: Internet

Több mint huszonöt éve annak, hogy Paks város, valamint a Paksi Atomerőmű vezetése megalapították a Tehetséges Paksi Fiatalokért Alapítványt (TPFA). Célja mit sem változott az eltelt negyedszázad alatt: elismerni a helyi fiatalok, illetve a tehetséggondozást folytató felnőttek eredményeit.

Minden szervezet életében vannak sikeresebb és kevésbé eredményes időszakok. Az alapít-

vány életében sincs ez másként. Az évek során érdekes módon az eredményhirdetések értéke azzal kezdett éppen csökkenni, hogy mind többen ismerték meg és lett ezáltal egyre elterjedtebb a hírük. Nagyon sokan pályáztak hozzájuk, és a hét kurátor között is egyenlőtlenül oszlottak meg a terhek. A százas nagyságrendet is elérő jelentkező közül sokan kerültek ki például a sport (ami természetesen is volt mondható, hiszen Paks bővelkedik szervezett sportolási lehetőségekben), valamint közép-

és felsőfokú tanulmányok területéről. A díjak összegének emelése érdekében a nagyszámban beérkező pályázat miatt az alapítóknak, a városnak és az erőműnek több alkalommal is meg kellett emelnie az alaptőkét, amelynek kamataiból lehet fizetni a díjakkal járó jutalmat.

Megújulásra volt szükség. Az átalakulás nem ment egyik évről a másikra. Ütközött a „Minél többeket ismerjünk el!” – szemlélet a „Kevesebb díjazott, nagyobb érték” – elvvel. Közben a kuratóriu-

mi összetétel is elkezdett változni, 2008 és 2014 között a döntnökök személye teljesen kicserélődött. Ennek a folyamatnak az első „fecs-kéje” volt beszélgetőpartnerem, Dávid József, aki az egyik alapító, az erőmű Általános Oktatási Osztályának vezetőjeként a közép- és felsőfokú tanulmányokkal kapcsolatos eredmények díjazásáért, valamint a tanulmányi ösztöndíjak odaítéléséért vállal felelősséget. Ugyanebben az évben lett kurátor Prosek Zoltán (képzőművészet és társművészetek). Bedecs Ferenc (sport) 2009 óta vállal szerepet az alapítvány működésében, míg Kern Józsefné (irodalom és általános iskolai tanulmányok) 2012-ben csatlakozott. Ugyanebben az évben vállalta el Gutai István a titkári, míg Haaz Ádámné a pénzügyi feladatok ellátását. 2014-ben Simon Péter (zene) érkezéssel vált teljessé az új grémium, amelynek elnöke 2009 óta Dávid József. A kuratórium a díj rangjának megőrzése, emelése érdekében 2014-ben a hagyományos pályázati feltételek jelentős módosításáról, szigorításáról döntött. Az eredmény? Az addigi százas jelentkezői szám 25-re apadt, a korábban odaítélt 50-60 díj helyett pedig kilenc pályamunka részesült támogatásban. Dávid József konkrét példákat is hoz a változtatás érzékeltetésére.

– Megyei, regionális és nem központi szervezésű országos tanulmányi versenyeknél ettől az évtől az első három helyezett helyett már csak a győztesek pályázhatnak.

– A központi szervezésű, vagyis valamely minisztérium, hatóság, valamint a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara által meghirdetett oldalakon elért első 15-tel szemben

csak az első 10 helyezéssel lehetett pályázni. A tapasztalatok alapján ezt azóta megemeltük ismét 15-re.

– Sport kategória esetén az országos szakszövetségek és a Magyar Diáksportszövetség által szervezett versenyeken elért 1–3. helyezéssel fogad el pályázatot a kuratórium.

– Pályázat nem nyújtható be, amennyiben a pályázó az előző 3 évben díjazott volt ugyanabban a kategóriában.

– Nem lehet pályázni levelezős tanulmányi versenyeken elért eredménnyel, hiszen nem tudható biztosan, kinek a teljesítménye van a pályázat mögött.

– Fontos, hogy hiánypótlásra nincs lehetőség, és a határidőn túli (2017-ben szeptember 15. után) beérkezett pályázatokat a kuratórium nem értékeli.

– A jelentkezésre szolgáló pályázati űrlap minden korábbinál részletesebb lett, segítve a kuratórium döntését.

A részletes pályázati feltételek megtekinthetők www.paks.hu/honlapon.

Mindezen szabálymódosítások komolyan éreztették tehát hatásukat. 2015-ben harmincegyen (13 díjazott), 2016-ban harminckilencen (16), míg 2017-ben csupán tizenhatan nyújtották be jelentkezésüket. A filozófiaváltás hozadéka természetesen az, hogy a TPFA által odaítélt díj erkölcsi értéke, rangja emelkedett, továbbá a 14 M Ft-os alaptőke kamatai és az adományokból befolyó pénzkeret lehetővé teszi, hogy az egy-egy támogatottra jutó összeg a korábbi időszakhoz képest többszörösére emelkedjen. A díj elismertségét mutatja az is, hogy a díjak kiosztására az október 23-i városi ünnepségsorozat keretében kerül sor. Visszaszerezte tehát korábbi rangját ez a paksi közhasznú szervezet, amely az egészséges lokálpatriotizmus jegyében végzi remélhetőleg még sokáig tevékenységét.

Homage – tisztelet a régieknek

Vincze Erika *tipográfus, kalligráfus*

Nemzetközi kalligráfiakiállítás a moszkvai Kortárs Kalligráfia Múzeumban és a San Francisco Public Library Skyligh Gallery-ben

Motto: Laudator temporis acti – „A letűnt kor dicsérője” (Horatius: Ars poetica, 173)

Kedves Olvasó, igen nagy öröm, hogy újabb képek kerültek Paksról a kortárs múzeum állandó gyűjteményébe. Moszkvában a *For Life* c. pályázaton 60 országból 150 művész alkotását választották ki, és a kaliforniai Berkeley-ben a *Ziya Art Multicultural Center Calligraphies in Conversation* c. pályázatán többek között Amerika, Németország, Kanada, Irán, Japán, Hongkong, Franciaország, Ausztrália, Katar, Peru, Korea, Egyiptom, Izrael, Finnország és India nemzetközi hírű kalligráfusai és képzőművészei szerepeltek. Magyarországról *Ambrosian* c. kalligráfiámat választották a kiállítás képanyagába, melynek részlete a rendezvény meghívóján is feltűnik.

Arash Shirinbab kurátor szerint „a művészet elengedhetetlen az eltérő kultúrák áthidalásához, és a kiválasztott művészek kulturális nagyköveti szerepet játszanak a kiállításban”.

E gondolathoz fűzném a saját élményemet a Művészetek és Irodalom Házában Pécsen, 2015-ben rendezett, *Fecit* c. kalligráfiakiállításom vendégkönyvéből: „A legboldogabb nap Pécsen – Magyarország anynyira különböző volt nekem. Nem találtam az irodalmi hátteremet. A könyvek, a zene, a versek nem érintettek meg. Ma, ez a kalligráfiakiállítás reménnyel töltött el. A művészet ugyanaz a nyelv. Feyzanur” A Kalligráfiai beszélgetések mi másról szólhatnak?

□ A San Franciscóba került kép címe *Ambrosian*, egy írásképp Bocskay György szépséges betűivel (forrás: Magyar Országos Levéltár, Oláh Miklósnak 1558-ban, I. Ferdinánd által kiadott címereslevél, első írásos oldal) és *Saint Nicetas Te Deum* c. himnuszával (megj.: olykor tévesen *Ambrosian Hymn*). Szöveggép – mint ambrózia – mely a görög mitológiában az olümposzi istenek étele, fogyasztása isteni kiváltság volt, halhatatlanságot és örök ifjúságot biztosított.

□ Moszkvában három alkotással tisztelgek *Mira calligraphiae I–II. (Hommage à Georg Bocskay)* és *Retractatio (In remembrance of Miklós M. Tótfalusi Kis)* a két világhírű magyar kalligráfus és tipográfus elődnek.

Bocskay György a kalligráfia legnagyobb mestere, a heraldikai lexikon szerint Rasinján, régi magyar néven Apajkeresztúron született 1525 körül. Írnok volt, és titkár a magyar királyi kancellárián, ahol nemesi oklevelek készítésével is foglalkozott, később I. Ferdinánd és utóda, II. Miksa császár szolgálatában állt Bécsben. A *kalligráfia mintakönyve (Mira calligraphiae monumenta, Getty Museum)* és *Bécsi írásminta gyűjteménye (Kunsthistorisches Museum)* bizonyítja kiválóságát a kalligráfusok között, összefoglalva mindazt, amit a kalligráfiáról akkor tudni lehetett. 30 évvel később Prágában, II. Rudolf császár a flamand miniátort és udvari festőt, Joris Hoefnagelt bízta meg a mű díszítésével, aki felsorakoztatta művészi tudásának különlegességét, és egy epigrammában fejezte ki nagyrabecsülését a magyar kalligráfus iránt: „*Úgy, miként a magyar Zeuxisz a tollával, aként a belga [Zeuxisz] díszíti az ön kincseit a maga művészi képességével, kiváló Rudolf. Mindketten egyenlők a tehetségben, tudásban és hírnévben. Vesse szét, akit szétvet az irigység.*” (Forrás: Wikipédia)

Bocskay után 455 évvel különleges kíváncsiságot éreztem, és kiválasztottam a számomra legszebb, ám egyben legbonyolultabb kalligráfiát, és biztos tollvonással kezdtem el *Csodálatos kalligráfia* sorozatomat. Szinte lehetetlen volt két, két és fél milliméteren belül dupla élre hegyezni a madár tollát, mely kísérlettel egy héten át rendre kudarcot vallottam. Közel volt, hogy feladom, és külföldről rendeltem meg a célnak leginkább megfelelő acél tollhegyet, mellyel könnyen haladhattam volna, de az elképzelés nem ez volt. Szerettem volna időben is nagyot utazni, és megismerni vágytam azt a képességet, mely a csodálatos kalligráfus birtokában volt. Többször elkészítettem a különleges

oldalt, mire elfogadhatónak találtam, ám a kiábrándító valóság mégis akkor ért, amikor az eredeti kézirat láthatóságát kértem, ami az egyik legnehezebb tréning volt a kitartásra. Hosszú levelezés után és még több érvelés árán engedélyezték a megtekintést, de az összevetésére már nem kaptam újabb láthatást.

Retractatio

(A kalligráfia iniciáléja, *Fabiano Artistico* papíron Rohrer & Klingner antiktus, arannyal és ezüsttel)

Retractatio (lat.), *Visszavonás* c. kalligráfialapompon arannyal gazdagon díszített R cadell betűvel Misztótfalusi Kis Miklós emlékének tisztelgek, kinek szomorú, tragikus élete még tanulmányaim idején érintett meg. *Aranyos Biblia*, ahogy Kis Miklós becézte dédelgetett művét, sajátomat hasonló kötődéssel *Ambrosian*-nak neveztem végül.

Tehetséggel élni... kell

Váczai Gergő | Fotó: Magellán

Mindenki tehetséges valamiben. Ezt tényként kezelhetjük. Ha megfelelően, kitartóan és jó helyen kutakodunk magunkban, akkor reménykedhetünk abban, hogy az a „valami” előbb-utóbb a felszínre tör. De persze előfordulhat, sőt sajnos gyakran előfordul, hogy a bennünk lévő talentum rejtve marad, nemcsak a külvilág, hanem saját magunk előtt is. És akkor itt jön a szülők, tanárok, szakemberek szerepe, akik értő figyelemmel „vizsgálva” bennünket kiszűrhetik, hogy mi lehet bennünk az, ami kicsit fényesebben csillog, mint másoknál. Mi, magyarok szerencsések vagyunk. Rengeteg tehetséges ember él, élt hazánkban, akik megszámlálhatatlan esetben tudták ötleteikkel, találmányaikkal, hozzáállásukkal maguk, szűk és tág környezetünk életét pozitívan befolyásolni. Most a rengeteg közül két fiatal tehetséget ismerhetnek meg. Egy kémia és egy zene iránt elkötelezettet, akiről azért viszonylag gyorsan kiderül, hogy bizony ők is hús-vér emberek. Szülőknek, tanároknak és saját kitartásuknak köszönhetően azonban már ideje korán kitűntek a többiek közül.

Ne játssz a tűzzel...

...szól az általános érvényű szabály, amit a következőkben egy időre felfüggesztünk. Balogh Ádám ugyanis épp iskolájának igazgatóját gyújtja fel. Aggodalomra azonban semmi ok. Ádám 17 éves, de korát meghazudtoló magabiztossággal és tudással jár-kezel az atomok, vegyületek világában. A kamasz fiúnak szó szerint a kémia az élete. „Én már kiskorom óta keresem a nagy miértekre a választ, és én ezt a kémiában találtam meg.” Az ilyen fiatalemberekre mondják, hogy kiemelkedően tehetségesek. Ők már kisgyermekkoruk óta kilógtak a sorból: valami többet tudtak, mint az átlag, úgy, mint Péter Bence, akire már nagyon korán felfigyelt a környezete. 2 éves korában elkezdte ütni a zongorát. „Voltak kedvenc rajzfilmjeim, és a nagymamáméknak volt egy pianójuk, és hallás után elkezdtem visszajátszani ezeket a dallamokat, és hamar kiderült, hogy jó hallásom van.” 5 évesen már zeneiskolába járt, és saját szerzeményeket írt. 13 évesen zenei albumot adott ki. Ma pedig már világrekorder is, de erről hamarosan kicsit bővebben...

A szülő DOLGA...

A szakértők szerint a tehetség gondozás egyik legfontosabb alappillére a szülői háttér. Ha ott teljes elfogadásra és támogatásra talál egy gyerek a terveivel, akkor nincs lehetetlen. Bence szülei is ezt a nézetet vallják és szerencsére vallották is. A fiatal zongoraművész édesapja, Gábor szerint egy szülőnek kötelessége mindent megten-

ni azért, hogy gyermeke tehetsége kiteljesedhessen. „Azt tudja tenni egy szülő, hogy ha megmutatkozik a tehetség, támogatja. Megpróbál minden feltételt biztosítani. A zongorát, a zeneiskolába járást.” Bence szülei pedagógusok. Magdol-

Amikor már több kell...

Ez a támogatás tehát nélkülözhetetlen a gyermek fejlődése szempontjából. Így, ha tetszik, ha nem, nekünk szülőknek óriási a felelősségünk. A szakértők szerint

na, Bence édesanyja azt meséli, hogy soha egy pillanatig sem kételkedett abban, hogy gyermeke jó úton jár. Hittek benne, és minden ötletét támogatták. „Ha van egy jó ötlete a gyerekének, segítsen, mert lehet, hogy az viszi előre. Hagyja őket kreatívnak, nem szabad lenyomni a gondolkodásukat, és hagyja őket szárnyalni.”

azonban a szülői háttér sokszor egy ponton túl kevés. A tehetség gondozást a szülőktől az iskolának kell átvenni. „Akkor lehet jó eredményeket elérni, és akkor lehet inspirálni a diákokat, ha annyira közel engedjük magunkhoz, hogy azokat a pluszokat hozza ki magából, ami szükséges ahhoz, hogy ezek a mai modern dolgok és ezek

a természettudományos kísérletek vonzóak legyenek.” Inotai István annak a gimnáziumnak az igazgatója, amelyben a korábban megismert kémiatudományok mágusa, Ádám tanul. A fiúban szerencsére tanárai felismerték a benne szunnyadó lángelmét. „Amit ez a fiú művel, egészen elképesztő.”

Átlagon felüli...

De Ádámnak tanárai mellett óriási szerencséje is volt. Felfigyelt rá ugyanis egy kiemelkedő tehetségeket támogató szervezet. Kb. 1-2% kivételes tehetség jelen van ma is a köznevelési rendszerben, az a célunk, hogy őket megtaláljuk. „Bajor Péter és kollégái több mint tíz éve keresik és támogatják a tehetségeket. Tapasztalatuk, hogy sokszor nem a képességek fejlesztésébe kell ölni a legtöbb energiát.” A fejlődésük attól akad el, hogy valamilyen szociális problémájuk van, valamilyen mentális, önismereti, önbecsülési fejlesztésre volna szükségük, és ezen a területen adunk nekik lehetőségeket.

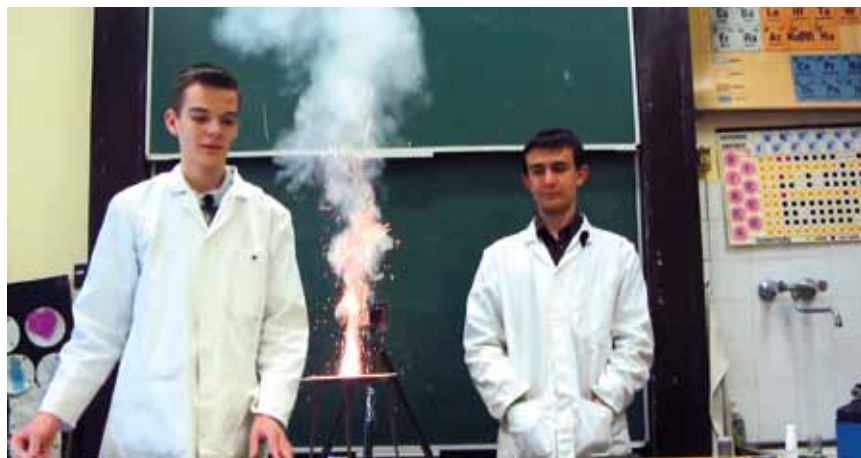
Azt látjuk, hogy egy tehetséges fiatal tehetségének a kibontakozásához ezek elengedhetetlen dolgok. „A támogatottak itt érdeklődési területük egy-egy kiemelkedő alakjával dolgozhatnak együtt.

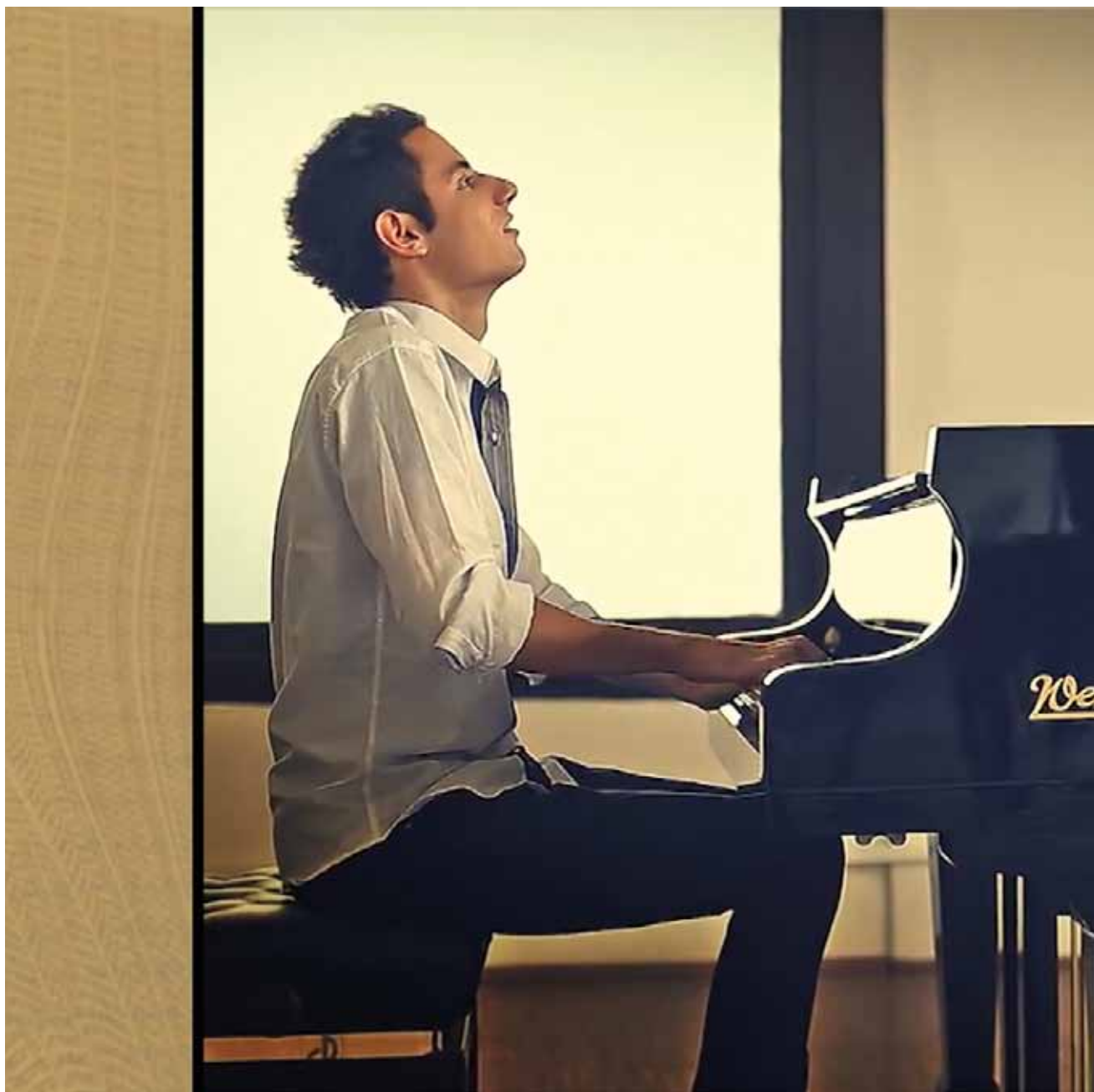
Ők azok, akik át tudják adni a tapasztalatukat, és ezzel a tapasztalatátadással meggyorsítják a fiatalok tehetségének a kibontakozását.”

A legjobbtól tanulj...

De talán joggal merülhet fel a kérdés, hogy mi jöhet a középiskola

után? Hogyan bontakoztathatjuk ki teljesen a bennünk szunnyadó potenciált? Péter Bence bár virtuóz módon játszotta a klasszikusokat, szívének mindig is a filmzene volt kedves. Azzal kellett szembeesülnie, hogy ezzel az érdeklődési körrel nem talált Magyarországon támogatóra. Ezért ő az Egyesült Államokban folytatta tanulmányait. És nem is akárhol. „Ami hatalmas különbség volt, a Berkeley-n, hogy minden tanár arra fókuszált, hogy ki vagy te. Azt akarták kihozni belőlem, ami én vagyok, és nem rám húzni valamit, ami nem.” A bostoni Berkeley a világ egyik legelismertebb kortárs zeneművészeti egyeteme. Bencét elsőre felvették. Ott szintén megkapta a szabadságot és a szakmai támogatást. Az egyetem után jött az igazi szárnyalás. Telt házas koncertek, több mint egymillió videóletöltés és még valami plusz. Az a bizonyos világrekord, amiről írásom elején említést tettem. Bence 26 éves, ő ma a világ leggyorsabb zongoristája is. Övé az egy perc alatt legtöbbször leütött hang Guinness-rekordja. A fiatal magyar tehetség – kapaszkodjanak meg – 765-ször ütött le egy hangot a zongorán hatvan másodperc alatt.

És ha azt hinnénk, hogy Ádám kémiai tudományát egy sötét laboratórium csendes sarkában végzi, akkor nagyon is tévedünk. A kamasz fiú is bizony közönség előtt alkot. Barátjával, Stewart Péterrel videóblogot vezetnek, amelyekben a legérdekesebb kísérleteiket mutatják be. „Szeretnénk látványos kísérletekkel megmutatni, hogy a kémia szép és látványos, és hogy

ennek a tudománynak a szeretete tud izgalmakat okozni.” Ádámot egyébként már több fórumon elismerték, díjazták, de nem csak kémiaiában kiemelkedő tehetség. Ő a diákönkormányzat elnöke, és önkéntes a Magyar Vöröskeresztnél is. És igen, itt is a szülői háttér alapozta meg a fejlődést, bár erről Ádám édesapja, Attila szerényen beszél. Ő fiában és tehetségében látja

a sikereinek kulcsát. „Az, hogy a gyerek tehetséges, az önmagában nem elég. Egy olyan alkat, típus is kell, hogy a gyerek önmagát menedzselni, fejleszteni tudja.” A tehetséget tehát nemcsak hagyni kell kibontakozni, de mint egy kertet, folyamatosan ápolni, gondozni kell. A legnagyobb lökést a támogató szülői háttéren kívül a jó iskola, a tanárok és mentorok adhatják.

Radioaktív hulladék a nagyvilágban

RHK Kft.

Az atomenergiáról, illetve a radioaktív hulladékról szólva néhány tény fontos szem előtt tartanunk.

Tudnunk kell, hogy a tudomány jelen állása szerint a világ növekvő energiaigényének kielégítéséhez még hosszú ideig szükség lesz atomerőművekre. Ugyanakkor az ezen létesítményekben keletkező hulladékokról erre feljogosított, szakavatott szervezetek gondoskodnak, szigorú hatósági felügyelet mellett. (Magyarországon ez a cég a Radioaktív Hulladékokat Kezelő Közhasznú Nonprofit Kft. – az RHK Kft.). A szervezetek a radioaktív hulladékokról pontos nyilvántartást vezetnek, és azokat biztonságos körülmények között tárolják.

Az Európai Unió minden tagállamában keletkeznek radioaktív hulladékok. A kis és közepes aktivitásúak végleges elhelyezését már szinte mindenütt megoldották. (Nálunk Bábaapátiban, a Nemzeti Radioaktív Hulladék-tároló nemzetközileg is elismert létesítménye szolgál erre a célra).

Huszonegy európai országban (köztük Magyarországon) az atomerőművi kiegészítő üzemanyagkazetták kezelését és biztonságos átmeneti tárolását is végzik. Finnországban, Franciaországban, valamint Svédországban már a nagy aktivitású radioaktív hulladék végleges elhelyezésére is kijelölték a mélységi geológiai tároló helyszí-

nét. Ezeket a felszín alatt 450-1000 méter mélységben épülő létesítményeket várhatóan 2022 és 2030 között helyezik majd üzembe.

Szinte minden nukleáris iparral rendelkező ország foglalkozik azaz, hogy nagy aktivitású hulladékaiknak egy mélységi geológiai formációban találjon végleges helyet, és jó néhányban kutatják azokat a lehetőségeket is, amelyekkel csökkenthető ezeknek az anyagoknak a mennyisége, veszélyessége.

Mai tudásunk szerint nincs olyan technológia, amely teljes mértékben kiválthatná a mélységi geológiai tárolókat a kiegészítő fűtőelemek feldolgozási termékeinek végleges elhelyezésére. Ráadásul mindenképpen gondoskodni kell az atomerőművek leszerelésekor keletkező nagy aktivitású, illetve a hosszú élettartamú radioaktív hulladékok környezettől történő hosszú távú, biztonságos elzárásáról és elszigeteléséről.

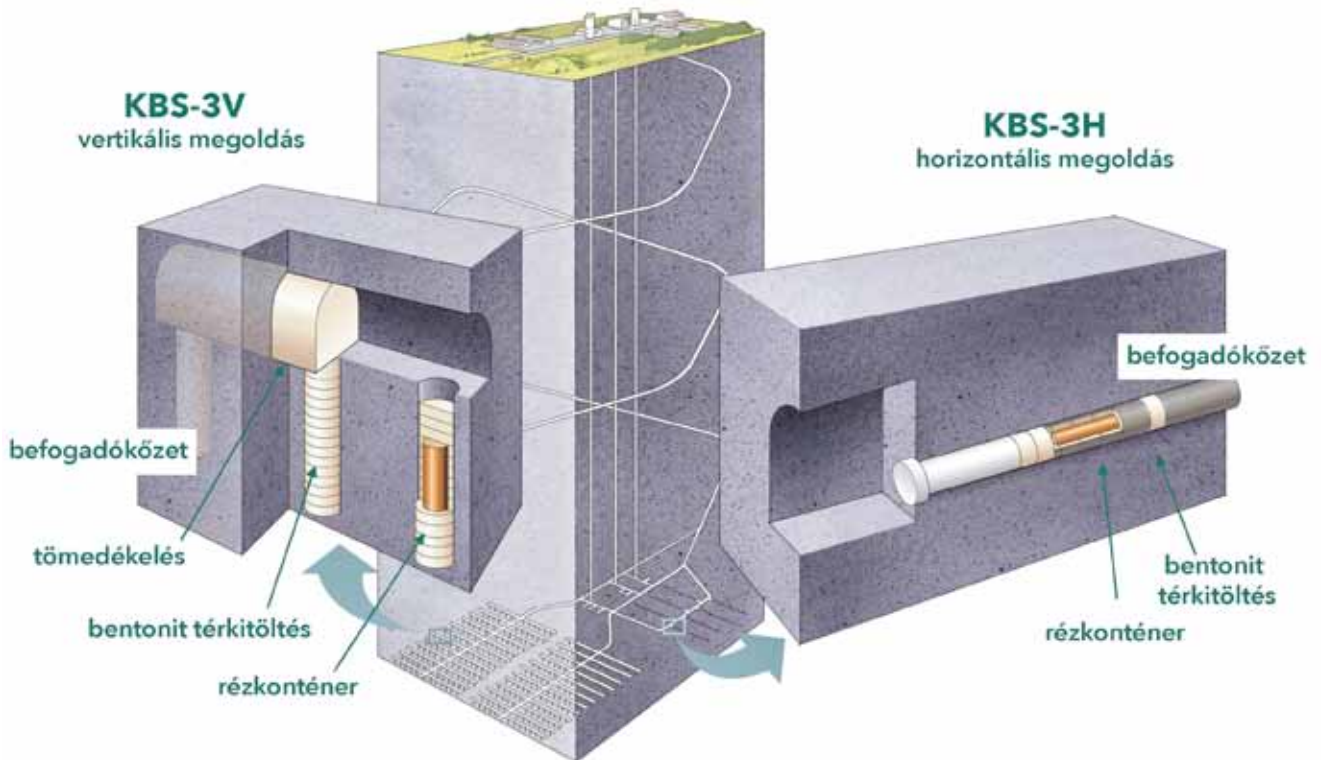
A mélységi geológiai tárolók befogadóközetének több típusát vizsgálták. A 60-as években elsőként a kőszóba, azóta az agyagot, a gránitot és a vulkáni kőzeteket is kutatják. Svédország a gránitban való elhelyezés koncepcióját dolgozta ki, a műszaki gátakat egész rendszerével. (Nálunk a bodai agyagkő formációt vizsgálják a szakemberek a Nyugat-Mecsekben).

A geológiai elhelyezés alkalmazhatóságát és megbízhatóságát a nemzetközi atomenergetikai szervezetek is igazolták, és a kezdetektől rendszeresen értékelik az ezzel kapcsolatos kutatások eredményeit, külön figyelmet szentelve a hatósági szabályozással kapcsolatos kérdésekre.

A nagy aktivitású radioaktív hulladékok tárolóinak létesítése jóval hosszabb időt vesz igénybe, mint a kis és közepes aktivitásúaknak szánt létesítményeké, hiszen lényegesen hosszabb időre – több százezer évre – kell a biztonságos elszigetelést megoldaniuk. Ebben a folyamatban minden egyes kutatási fázis akár több évtizedig is eltarthat, lehetőséget biztosítva a társadalmi vitára, a szigorú hatósági ellenőrzésre.

A lépésről lépésre haladó folyamat során a kiválasztott területen – és annak környékén – végzett vizsgálatokból összegyűjtött információk szükségesek ahhoz, hogy jobban megértsék, és egyre pontosabban feltérképezzék a majdani tárolót befogadó geológiai szerkezeteket.

Csak amikor minden előírt feltétel teljesült, akkor lépnek tovább a programban. Amíg a mélységi geológiai létesítmény el nem készül, az átmeneti tárolók nyújtanak biztonságos elhelyezést a kiegészítő kazetták számára.

A nagy aktivitású tárolók jelentősebb programjai Európában

Finnországban az Olkiluoto telephelyen 2022-re tervezik 450 méteres mélységben, gránitos kőzetben a nagy aktivitású radioaktív hulladékok tárolójának megnyitását, amely 90 éven át üzemel majd. Svédország szintén gránitos kőzetben, 2030-ban szeretné megkezdeni a mélységi geológiai tároló működtetését.

Franciaországban agyagos kőzetrétegben tervezik a létesítményt a kiégett fűtőelemeknek és a nagy aktivitású hulladékoknak, amely várhatóan 2025-re lép üzembe, és egészen 2125-ig működik majd.

Svájcban is agyagos kőzeteket kutatnak. Jelenleg az ország északi részén folyik a telephely-kiválasztási program.

A nagy aktivitású hulladékok tárolója a tervek szerint 2060 körül kezd üzemelni.

Nagy-Britanniában 2040-ben, Spanyolországban pedig 2069-ben tervezik a nagy aktivitású radioaktív hulladékok tárolójának megnyitását.

Csehországban várhatóan 2018-ban jelölik ki a nagy aktivitású radioaktív hulladék végleges elhelyezésére szolgáló létesítmény helyét, a tároló megnyitását pedig a 2060-as évek közepére datálják.

Magyarországon, amennyiben a kutatási program eredménye és minden más feltétel lehetővé teszi, 2064-ben kezdheti meg működését a kiégett fűtőelemek végleges tárolója a Nyugat-Mecsekben, agyagkő formációban.

A tudás próbája

Enyedi Bernadett | Fotó: AEM, Bodajki Ákos

A tudást egy-két évtizeddel ezelőttig kizárólag az iskolatanuló-tanulás rendszerének eredményeként említhettük. A tudásalapú társadalom kialakulásával és az információk felgyorsulásával ez nagyban megváltozott: a tudás megszerzésének nem kizárólagos helyszínei az oktatási intézmények.

Sőt, a személyes tapasztalatszerzés és az egyéni érdeklődés által megszerzett ismeret felértékelődött, tartósabb, hasznosíthatóbb tudást eredményez. Az előbbi gondolatok hívták életre a múzeum-pedagógiai programokat is, különös tekintettel a kihelyezett fizikaórákra. Az általános iskolások

számára szervezett programon a 7. és 8. osztályos diákok a tananyaghoz kötődő, iskolai keretek között idő és eszköz hiányában nem, vagy csak körülményes módon bemutatható kísérleteket kísérhetnek figyelemmel. Ennek keretében kipróbálhatnak különböző eszközöket, interaktív módon részt vehet-

nek a kísérletek lefolytatásában, fizikai jelenségeket testközelből tapasztalhatnak meg.

Az évközben megszerzett tudás egyik próbája a Teller Ede vetélkedő, amely a TEIT-települések általános iskolásainak fizikaversenye. Korábban a Tájékoztató és Látogatóközpont szervezett hasonló megmérettetést, amelynek a fő célja a 13-14 éves gyerekek tudásszintjének emelése volt. Két évvel ezelőtt a múzeum vette át és újíttotta meg a verseny lebonyolítását. Új típusú feladatokat, a korábban a múzeumi fizikaórákon megszerzett, valamint a nukleáris energiával összefüggő ismereteket mérő kérdéseket is hozott a vetélkedő, ugyanakkor kiegészült játékos, vetélkedő jellegű feladatokkal is.

A tudásban és tehetségekben sem szűkölködő verseny mindig szoros eredményeket hoz, a városi

iskolák, paksi és kalocsai szakközépiskolák és gimnáziumok tanulói egyaránt jól szerepelnek a versenyeken. Néhány kisebb település (például Fadd-Gerjen, Uszód, Géderlak) diákjai is kiemelkednek, de a fizikaoktatás színvonala (és a fizikát oktató pedagógusok jelenléte vagy hiánya az intézményekben) jól tetten érhető a verseny eredményeiben is. Tehetségekben a kisebb településeken sincs hiány, fizikát oktató tanárból viszont annál inkább. Sok esetben a más tantárgyat (matematika, kémia) tanító pedagógus veszi át a fizikatanár szerepét és feladatait. Minden igyekezet ellenére is hiányosan tudják csak átadni a diákok számára – a továbbtanulás és a későbbi munkalehetőségek szempontjából talán – nélkülözhetetlen tudást.

A helyzet megoldását a múzeum nem vállalhatja fel, de módszer-

tani segítséget tud nyújtani a fizikát oktató tanárok számára. Ezen túlmenően pedig a tanév során folyamatos a kapcsolattartás a pedagógusokkal, a fizikaórákkal összefüggően konzultációkra van lehetőség, a fizikaversenyre való felkészüléshez pedig minden támogatást megad az intézmény. A 2018. évi fizikaversenynek a tervek szerint új helyszíne lesz: a Paks II.-projekttel összefüggő területadási kötelezettség okán ugyanis költözik az Atomenergetikai Múzeum. Bár a végleges helyszínről még nem született döntés, átmenetileg a korábbi ASE étterem épületében kialakított kiállítóteremben és fizikai bemutatóteremben várja majd jövő tavasztól a látogatókat és csoportokat.

A természettudományokkal kapcsolatos ismeretátadást most is, a jövőben is kiemelten kezeli majd az Atomenergetikai Múzeum.

Humánigazgatóság

Gyöngyösiné Nyul Petra, Orbán Ottilia | Fotó: Bodajki Ákos

Aradi János

megbízott humánigazgató

Bizonyára munkája során rengeteg önéletrajzzal és szakmai életút-tal találkozott különböző szakmai munkákra, feladatokra történő jelentkezéseknél. Most, hogy neki kell bemutatkoznia röviden, nem tűnt könnyű feladatnak.

János tősgyökeres paksi, 1973-ban született. Általános és középiskoláit szintén itt végezte Pakson. Az atomerőművi gépész szakon folytatta tanulmányait az akkori Energetikai Szakközépiskola és Kollégiumban. A műszaki egyetem energetikai mérnökképzésén szerezte meg felsőfokú képzettségét. A sikeres vizsgákat követően különböző gazdasági irányú képzéseken is részt vett.

Az első munkahelye az atomerőmű volt. Ő is, mint nagyon sokan

mások, 1995-ben atomixesként kezdett. 2001-ben nyert felvételt a PA Rt.-hoz. Pályája során több helyen megfordult az erőmű különböző területein, számtalan feladattal megbízták. 2004-től 2007-ig a PassPort projekt, majd annak verzióváltása, az AS6 bevezetése kötötte le minden figyelmét. Rákövetkező években kinevezték az informatikai csoport vezetőjének. Volt titkárságvezető a vezérigazgató mellett, majd a Minőségirányítási és Működésfejlesztési Osztály vezetője. A jelenlegi beosztásában 2017. augusztus 1-jétől dolgozik.

2006-ban munkája elismeréseként Céggyűri kitüntetésben részesült, főként a PassPortban végzett teammunkáért. Mégis úgy gondolja, hogy a csapatnak szólt a

díj, mert ez nem csak egyéni teljesítmény volt. Egy szervezeti egység hatékony működésénél egyik fontos dolognak tartja, hogy ha a csapat minden tagja eredményes, akkor a vezetői is azok, ez persze fordítva is igaz, ha a vezető sikeres, az a csapat sikere is. Másik nagyon fontos dolog, hogy az információ-áramlás kellően hatékony legyen. Kiemelt szerepe van a súrlódás- és stresszmentes munkahelyi kapcsolatoknak és nagy ráhatása van a szervezeti egység vezetőjének. Szívesen jöjjünk be dolgozni, hiszen az életünk felét a munkahelyen töltjük el.

János felesége, Lilla szintén az atomerőműben dolgozik. Két fiúgyermekük van, 9 és 11 évesek. Úgy gondolja, hogy a munkája mellett időt kell szakítani a szabadidős tevékenységekre is. Kedveli a horgászatot, az Atomerőmű Horgászegyesületében elnöki posztot tölt be, mely inkább munka, mint szórakozás. Az egyesületre nagyon büszke, mert jelentősen javult a gazdálkodása az elmúlt években úgy, hogy közben növelni tudták a telepített halak mennyiségét a horgászvizekben. Rengeteg napijegyes érkezik ide, szinte már az ország egész részéből, és nagyon pozitívak a visszajelzések.

Az aktív sportok szerelmese. Nagy síelőnek tartja magát, és az utóbbi időben már vitorlázni is járnak a családdal, a barátokkal. Próbálja a család, a munkahely, a barátok közötti egyensúlyt megteremteni, mely néha nehéz feladatnak bizonyul.

Dr. Angyalné Kiss Bernadett

humánpolitikai szakértő

Győr-Moson-Sopron megyéből származik. Középiskolai tanulmányait Győrben végezte. Ezt követően Budapesten, a Közgazdaságtudományi Egyetemen szerzett diplomát. Állatorvos férjével 1983-ban Tolna megyében, a Dalmádi Mezőgazdasági Kombinátnál helyezkedtek el, ő pénzügyi területen.

1987. március 16-án kezdett dolgozni második munkahelyén, a PAV Üzemgazdasági Főosztály tervezési csoportjában. 1990-ben szervezetfejlesztés során a tervezési feladat a Gazdasági Vezérigazgatósághoz került, ő a Humánigazgatóságon maradt. Ettől kezdve foglalkozik humán jellegű feladatokkal. Munka mellett elvégezte a személyügyi szakközgazdász és adótanácsadói szakképzést. A társaságnál eltöltött több mint 30 év alatt nagyon sok szép, érdekes

feladatban vett részt, nagyon sokféle munkát végzett. A humánteületen elkezdte kialakítani, majd működtetni a humánkontrollingot, először csak egyedül, majd a feladatok nagy volumene miatt csoporttal, annak vezetőjeként. A humánkontrolling mellett feladatahoz tartozott a komplex egészségügyi rendszer kialakítása, fejlesztése, koordinálása; közreműködés az önkéntes egészségpénztárhoz és az önszegélyezési pénztárhoz való csatlakozásban; az atomixes kölcsönzött állomány kezelése; a Humán Alapítvány alapításának előkészítése és az alapítvány működtetése. Munkája elismeréseként 2000-ben Céggyűrű kitüntetést vehetett át. 2009 novemberében a humánkontrolling mellett megbízást kapott a Jóléti Osztály vezetésére, melyet 2013. februárig látott el. Azóta a Humán-

igazgatóság közvetlen szervezetében dolgozik humánpolitikai szakértőként. Itt közel 3 évig végezte az érdekképviselletekkel való kapcsolattartást. Jelenleg a Humán Alapítvány működtetése egyik fő feladata, évente közel 500 fő munkavállaló és nyugdíjas részére nyújt a kuratórium támogatást.

Pakson családi házban élnek főállatorvos férjével. Fiára nagyon büszke, aki az ESZI elvégzése után a BME Gépészmérnöki Karán szerzett energetikai mérnöki diplomát mesterfokon. Jelenleg az Országos Atomenergia Hivatalnál nukleáris biztonsági felügyelő, de jövőbeli célja, hogy visszajöjjön, és itt Pakson, az atomerőműben dolgozzon. Férjével szívesen utaznak belföldön és külföldön egyaránt, valamint szívesen töltik szabadidejüket baráti körben.

Schwarcz Anita

munkaügyi kapcsolatok főmunkatárs

Anita tősgyökeres paksi család sarja, az általános iskolát és a gimnáziumot is Pakson végezte. A Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karára 1999-ben vették fel, ahol munkaügyi kapcsolatok szakon folytatta tanulmányait. Közben nyaranta a Paksi Atomerőműben szakmai gyakorlaton vett részt. A humánterülettel ismerkedett, ahol a személyzetfejlesztésben többek között a vezetésfejlesztésbe és a teljesítményértékelésbe nyert betekintést. Megismerhette továbbá a klasszikus munkaügyi tevékenységeket, és munkajoghoz kapcsolódó feladatokat is végezhetett. Még az államvizsgái közben – 2003-ban – hívták a Humánpolitikai Főosztályra egy állásinterjúra. A sikeres felvételt és az államvizsgát követően az ATOMIX Kft.-nél helyezkedett el. Az akkori humánpolitikai főosztályvezető közvetlen beosztottja lett, és hozzáteszi, olyan szerencsés helyzetbe került, hogy a munkaügyi kapcsolatok intézményrendszerének kialakítását

rá bízták. Tehát teljesen profilbavágó munkát kapott rögtön pályakezdőként. Azóta elvégzett egy változásmenedzsment-képzést és az emberierőforrás-tanácsadó szakot.

Anita feladatai közé tartozott az Üzemi Tanáccsal – mint participációs intézménnyel – és a szakszervezetekkel való rendszeres kapcsolattartás, a velük kötött megállapodás elkészítése és aktualizálása, valamint a helyi szintű Kollektív Szerződés (KSZ) kezelése, összehangolása a Csoportszintű Kollektív Szerződéssel, illetve a jogszabályi környezettel és a Paksi Atomerőmű belső szabályozásaival. A humánigazgató közvetlen beosztottjaként – 2010 óta – az addigiakon túl igazgatósági szintű feladatok végzése, koordinálása; véleményeztetések, szakmai elemzések, értékelések készítése, az igazgatóság képviselője munkacsoportokban, egyeztetéseken, tárgyalásokon; előadások készítése és hírek publikálása a feladata.

Kapcsolatot tart az MVM Zrt. humánterületével a KSZ-t és a humánterületet érintő kérdésekben. Munkáját 2012-ben Igazgatósági Nívódíjjal jutalmazták.

Egyéb tevékenységét tekintve: az etikai bizottság tagja és a Tehetőségi Paksi Fialokért Alapítvány FB-tagja, az MVM Paksi Atomerőmű Zrt.-től delegáltként, továbbá az MVM Paksi Atomerőmű Zrt. esélyegyenlőségi referense.

Anita és férje, Zoltán, aki szintén a cégnél dolgozik biztonsági mérnökként, Pakson élnek 4 éves tündéri kislukkal és két kutyájukkal. Anita legkedvesebb és állandó elfoglaltsága 4 éves kislukal lenni, és az ő szűrőjén keresztül újraéltetni az életet. A kutyáikkal sokat sétálnak, kirándulnak. Hobbija a lakberendezés, mert ez az az elfoglaltság, ami igazán kikapcsolja, és szárnyalni engedi a fantáziáját. Amikor ideje engedi, röplabdázni és utazni szeret, különösen Toscanára áll közel a szívéhez. Az olvasás is fontos időtöltés számára.

Matesz Roland

tudásmenedzsment-főszakértő

Kaposváron született, iskoláit Pécsen végezte. A gimnáziumi érettségét követően tanulmányait a Pécsi Tudományegyetemen folytatta, ahol humánszervező területen szerzett egyetemi oklevelet kitűnő minősítéssel, mellette kommunikációs (PR) szakirányú továbbképzésben diplomázott, majd közgazdász MBA-oklevélre is szert tett.

Az atomerőműves pályafutása előtt dolgozott regionális projektmenedzserként és toborzási, kiválasztási szakértőként személyzeti tanácsadó cégnél, majd egy multinacionális kiskereskedelmi társaságnál volt humánvezető, ahol egy ideig a társaság munkaerő-felvételi központját is igazgatta.

A Paksi Atomerőmű állományaiban 2008 végén került a törzskari szervezet munkatársaként. Az atomerőmű résztulajdonában álló humán erőforrás-kutató társaság ügyvezető igazgatói feladatainak

ellátására 2010-ben kapott vezérigazgatói megbízást, ahol többek között két nagyobb térségi kutatással szolgálták ki a Lévai-projektet.

A humánigazgató közvetlen munkatársaként 2013 óta dolgozik, mostanra elsődleges feladatává vált a tudásmenedzsment (TM) koordinációs teendőinek ellátása. A feladat fontossága elvitathatatlan, a nukleáris üzem biztonságos üzemeltetéséhez szükséges tudás megőrzését, hozzáférhetővé tételét, gyarapítását minden lehetséges eszközzel támogatni szükséges!

A középvezetői utánpótlás-programot követően az MVM Szakmai Tehetségprogramjának tagja volt, majd 2016–2017 között az MVM V2020 kiemelt karrierprogramjának résztvevői közé is beavagoltak. Tagja a Magyar Tudományos Akadémia Tudásmenedzsment Munkabizottságának, és aktívan

részt vesz a Nemzetközi Atomenergia-ügynökség szakirányú munkájában, az alakuló nemzetközi nukleáris TM-tudásközösség szereplőjeként.

Hobbija a családja (meg némi sport). Nős, egy csodás kétéves kislány édesapja, aki egy igazi kis bölcsis egyéniség. Roland és családja sok szállal kötődik Pécshez, de mostanra otthon érzik magukat Pakson is.

Célja egy társasági szinten jól működő tudásgazdálkodási rendszer felépítése. Elhatározta, hogy olyan eszközöket dolgoz ki, amelyek a kiterjedt nyugdíjazási hullám, a nukleáris kapacitásfenntartó beruházás révén alakuló kihívások mellett is biztosítékai lehetnek a tudásmegőrzésnek. Nyitott a jövőbe mutató HR-fejlesztési és humánstratégiai tevékenységek ellátására és ambiciózus hozzáállással tekint a jövőbe.

Kenuval a csúszdán

Vadai Zsuzsa | Fotó: saját archívum

Lacza János

Általános iskolás voltam, amikor Paksról elköltöztünk Dunaújvárosba. A tanulmányaim befejezése után a Vasműben kezdtem dolgozni mint villamos szakember, majd kitanultam a mozdonyvezető szakmát. Nagyon élveztem az utazást, a műhelygyakorlatot, a szakvizsgát Dombóvár és Kaposvár közötti útvonalon szereztem meg. Az atomerőmű-építkezésen mint ERBE-s 1977-ben kezdtem dolgozni mozdonyvezetőként. A PAV-hoz 1986-ban vettek fel, majd 2002-ben a Villamos Üzemviteli Osztályon hálózati elektrikusként tevékenykedtem egészen 2007 decemberéig, a nyugdíjba vonulásomig.

A feleségemmel az idén ünnepeltük a 41. házassági évfordulónkat, mióta nyugdíjas, több időt töltötünk együtt, mint az elmúlt 37 évben. Két gyermekünk van, Anita és János. Lányunk jelenleg gyese van, a párjával Dunaföldváron él, és öt gyereket nevelnek: István (18), Kyra (15), Ágota (14), Anna (12) és Sára (4 hónapos). Fiunk, János katonatisztként végzett, mellette megszerezte az építőmérnöki diplomát. Ballószögön él a családjával, kislánya, Emese 4, Gellért 2 éves. Édesanyám is visszaköltözött Paksra, itt él velünk szemben, ami nagyon jó, hiszen azonnal tudunk segíteni, ha szükséges.

A nyugdíjas éveinket igyekszünk hasznosan eltölteni. Szeretünk utazni, repülővel az első utunk Tu-

néziába volt, majd Ciprus, Törökország, Rodosz, Bulgária, Kréta, Szentpétervár követte. Busszal is csodás helyeken jártunk, Prága, Katowice, Krakkó. Passautól hajóval Budapestig utaztunk, a Duna-deltában voltunk, de hazánk tájait is szinte már mindet bejártuk. A paksi rendezvényeken, színházi előadásokon rendszeresen részt veszünk. A ház körül, a kertben mindig találunk munkát, szeretjük, ha a környezetünk virágos és rendezett.

Nyugdíjasklubtagok vagyunk, most készülünk az idős korúak rendezvényére és a klub megalakulásának a 30. évfordulójára. A kosárlabda-mérkőzéseken az unokámmal rendszeresen szurkolunk a hazai csapatnak. Véralók vagyunk,

a feleségem 16., én 60. alkalommal adtam vért.

Fiatal koromtól kezdve vonzódok a vízhez, amikor csak lehetőségem adódott, vízre szálltam a kenummal. Nagyon sokat tanultam Tóniótól, akinek a mozdulatait a tanító szavait szívtam magamba, és a kezdeti vezérevezősből (stroke-ból) mára én is mint kormányos, a hajó parancsnoka lettem. Baráti körünkkel már 25 éve rendszeresen járunk vízen és földön kirándulni, bejártuk hazánk összes folyóját. Évente egyszer megszervezem – természetesen segítséggel – a vízitúrát, ami sok időt vesz igénybe. Két csoportban utazunk. Az egyikben csak fiúk veszünk részt, majd rá egy hónapra mindenki a családdal együtt szeli

a habokat. Augusztus első hete a családos túra, ami egybeesik a házassági évfordulónkkal. A felkészülés kicsit fárasztó egy ilyen túrára, de mindenki süt valamit, és hozza a hazai ízeket.

Vannak hajóink, ha többen vagyunk, a kajak-kenu szakosztálytól kapunk kölcsön hajókat. Általában busszal megyünk, ahová felmálházuk a sátrakat, az élelmiszer-ellátmányunkat, a gázpalacktól a vödörig mindent, ami a vízi élethez és kempingezéshez szükséges. Tábort verünk, és onnan kezdjük a túráinkat. Minden este főzünk, én a kedvenc bográcsos ételünket, a babgulyást szoktam elkészíteni, füstölt csülökkel, hússal és csipetkével. Volt, amikor a sodrófánkat az evező nyelével helyettesítettük, de kiváló tézsta sikeredett a kempingasztalon.

Rengeteg élmény van a tarsolyunkban az együtt töltött vízitúrákról. Mivel sátrakban táborozunk, igyekszünk úgy helyezkedni, hogy a nevesített horkolóktól minél távolabbra kerüljünk. A másik nagy ellenségünk a szúnyogok hada. A mai napig emlékezetes maradt, amikor Ásványrárón voltunk, mint a mák, annyi szúnyog volt. A sátorban úgy közlekedtünk, hogy villanásnyi idő alatt vetődünk be, és cipzárastuk be az ajtót.

A szlovákiai utunkon történt, amikor az utánfutó vonószerkezete eltörött, alacsony sebességnél, de egy faluban sikerült megállnunk. Egy néni ballagott az utcán, és kétségbeesetten kérdeztük tőle, hogy lakatost merre találunk. Ott a másik oldalon beszélget, annál az autónál, mondta az útbaigazítónk. Szerencsénkre, igazi magyar meseterember lévén, precíz szakember módjára azonnal megjavította az utánfutót.

A csehországi Moldva folyó az egyik legkedvesebb vízitúránk helyszíne. A páratlan természeti környezetben a hatalmas fenyevesek, gyönyörű legelők, erdős-sziklás hegyvonulatok között, a parton meghúzódó hangulatos kocsmák, a finom helyi sörök és a középkort idéző környékbeli kisvárosok hangulata, nagyszerű élményt adnak. A legizgalmasabb esemény egyértelműen a gátakon történő lecsúszás vagy a mellettük kiépített hajócsúszdákon a suhanás. Két épített fal között betonteknőben folyik a víz, és ott lehet a vízlépcső mellett lecsusszanni. Nagy odafigyelést igényel, mert könnyen borulás lehet a vége.

Ezeken a szakaszokon a hídról figyelik a hajósokat, és szurkolnak a sikeres lecsúszáshoz. Minden magyar embernek, aki szereti a vizet, látnia kellene, ami a cseheknél van. Kiépített infrastruktúra a vízpar-

ton, a kempingekben több száz táborozó, és a család minden tagját, még a bölcsőbe való gyerekeket is viszik a hajókban, és hirdetik, hogy a vízi világ csodálatos.

Nyugdíjba vonult kollégáink

2017. október

Bors Ferenc primer körű főgépész
MVIGH ÜVIG ÜVFO RO

Drobina László turbinagépész
MVIGH ÜVIG ÜVFO TO

Fenes Frigyes villamos művezető
MVIGH ÜVIG ÜVFO VÜO

Sárközi Béla vezető mérnök
MVIGH MIG RTFO RTO

Koczka János karbantartó lakatos
MVIGH KAIG KAFO FKO

Zámbóné Válczy Valéria
minőségellenőr
MVIGH KAIG SZFO GSZO

Pántya János karbantartási műszaki
ellenőr MVIGH KAIG SZFO ÉSZO

Bara Sándor logisztikai szakértő
GIG LOGFO BSZO

„Pont rád vártunk”

Orbán Ottilia | Fotó: Bodajki Ákos

Rovatunkban az atomerőmű kezdeti időszakától fogva itt dolgozó munkatársainkat mutatjuk be, olyan momentumokat elevenítve fel és téve közkinccsé a segítségükkel az erőmű hőskoráról, amelyek már csak az ő emlékezetükben élnek. A régi csikócsapatot felváltotta egy fiatal és lelkes csapat – már alig néhányan vannak a régi motorosokból. Fogas Antal, Tóni elmeséli, hogy hogyan jutott el 34 év alatt az erőmű parkolójától a Beszerzési Osztályig.

– *Hogyan kezdődtek az erőműves éveid, mi az, amire szívesen visszaemlékszel abból az időszakból?*

– Kalocsán, a Szent István Gimnáziumban érettségiztem 1978-ban, majd Székesfehérváron az elektronikai műszerész szakmát elvégezve – a gyakorlatom helyén – a Videotonban álltam először munkába 1980-ban. Ez akkoriban egy jó szakmának számított. Ennek köszönhetően hazakerültem Kalocsára, ahol tulajdonképpen az addigi gyermek- és ifjúkoromat töltöttem. 1981 közepén a honvédségnél indult egy számviteli részleg. Egy igen kezdetleges számítógéppel dolgoztunk, volt vagy 40 MB-os a „winchestere” – egy hatalmas kétajtós szekrény – nyolc ipari méretű írásvédő kapcsolóval ellátva, és persze még konzol írógépen adtuk ki a parancsokat, így akkoriban még papíron voltak a naplók. Innen küldtek el egy 3 hónapos bentlakásos informatikai képzésre, ami nagyon érdekes volt. Akkoriban (1981) igazából minden tiltó listás volt, nem voltak a mai értelemben vett informatikai dolgok itthon. Nagyon tetszett a feladat, már az újszerűsége miatt is. Általában a többieknek kétszer annyi idő kellett az adott feladat

elvégzéséhez, ebből rájöttem, hogy ez nekem megy, és a siker elég jó motiváció tud lenni az ember számára. Másfél évig dolgoztam a honvédségnél. Aztán átkerültem a műanyag-feldolgozóhoz, ahol ASCONA könyvelőgépeket tartottam karban, közben megtanultam számlázni, és készárut könyvelni is. Akkoriban történt, hogy autóval áthoztunk egy kalocsai hegesztő haverunkat az erőműhöz, aki éppen leszámolni jött. Már két órája vártunk rá itt a parkolóban, és nagyon untam már magam. Szóltam a másik srácnak, aki velünk volt, hogy bemegyek, és körülnézek. Azt sem tudtam, hogy mi az az atomerőmű, de úgy voltam vele, hogy nem számít, fő az új kihívás. Akkor még az F2-es porta sem létezett, nemhogy betonparkoló. Gondoltam, bemegyek ide, hátha pont engem várnak. Mindez februárban volt. Molnár Sanyival találkoztam, aki örömmel fogadott, és azt mondta: „pont rád vártunk”.

1983. szeptember 21-én már itt is kezdtem dolgozni. A blokki számítógépesekhez kerültem a SZM-2-es – szovjet folyamat-ellenőrző – számítógépekhez operátorként, és nagyon tetszett a munka, amit csináltunk. Számomra egy csoda

volt az egész itteni technológia, mert még életemben nem láttam ilyen bonyolult komplexumot. A város – Paks – meg egy olvasztótégely, a sok helyről idekerült, sokféle embernek.

Amikor elkezdtem itt dolgozni, akkor még a – jégpálya mögötti – barakkokban volt a munkásszállásunk, amely szobákon osztoztunk négy kollégával, és ennél sokkal több poloskával, na meg „paksi katicával». Persze itt csak akkor tartózkodtunk, ha muszáj volt, na meg ha nem voltunk műszakban, ami az első évben nem volt túl gyakori.

Egy idő után továbbléptem a blokki folyamat-ellenőrző számítógépesektől. Megjártam az erőműben az üzemvitel más területeit is, az akkori folyamatirányítást, valamint a rezgésdiagnosztikai labort. A pályafutásom az irányítástechnikai előkészítsen folytatódott, ahol akkor kezdték fejleszteni az informatikai részt, programokat kellett írni. Miután új területről érkezett kihívás, átnyergeltem oda. Nyolc évet dolgoztam a műszaki fejlesztés informatikus csoportjában Cserhádi András vezetése alatt; nagyon szerettem ezt a kis csapatot. Igazi innovatív társaság volt. Itteni regnálásom alatt elvégeztem egy 3 éves számítógépprogramozó tanfolyamot, ami újszerű ismeretekkel látott el, sok mindent tudtam belőle itt hasznosítani.

Közben másfél évig otthon voltam, mivel megműtötték a lábaimat, majd megnősültem. Munka mellett a családi ház építése, majd jöttek a gyerekek 14 hónap eltéréssel. Szóval otthon is volt részem a kihívásban.

Amikor elindult az ASE sportélete, Laurinyecz Pali hívott, hogy len-

ne-e kedvem az eredményjelzőt kezelni a csarnokban? Örömmel vállaltam, ezáltal részese lehettem az ASE-kosárlabda születésének, és sok-sok egyéb sportágbeli versenynek is.

Közben egy évet én is tanítottam (1988-ban) óraadóként az ESZIBen, ami a műtéteim miatt maradt abba. Volt egy – akkor már – harmadéves informatikus osztályom (DbaselIII+), közülük már sokan bent dolgoznak az erőműben. A teljesség igénye nélkül: Schaller Zsuzsi, Kis Böbe, Foki Csilla, Kis Fecó. Valamint volt egy elsős villamos osztályom is. Ők akkoriban BASIC-et tanultak.

Amikor visszajöttem dolgozni, megkeresett Csapó Sanyi, hogy lenne-e kedvem átmenni az Informatikai Főosztályra, ami most indul. Mivel szerettem az ilyenfajta úttörő munkát, átnyergeltem hozzájuk, és több mint 14 évet lehúztam helpdeskesként. Akkoriban még munkalappal kellett kimenünk a helyi számítógépeket megjavítani, a vezénylőtől kezdve az építészetig, szinte minden területet bejárva. Onnan a sok személyes ismeretség és a helyismeret is. A hálózati rekonstrukció után már távolról is tudtuk „gyógyítani” a gépeket. Azóta persze nagyon sokat fejlődött az informatika. Úgy gondolom, hogy ez az időszak volt számomra az igazi nagy próbatétel. Általam nagyon szeretett szakma volt ez, csak amikor kiszervezték az informatikát az MVMI-be, én nem szerettem volna munkáltatót váltani, így maradtam az erőműben. Ekkor a Gazdasági Igazgatóság Logisztikai Főosztályára hívtak, a Beszerzéstámogató Csoporthoz mint cikktörzskezelőt. Manapság már az SAP a lelke mindennek. Ennek vagyunk a helyi

és cégcsoportos alapadatgazdája. Minden kis feladatnak és munkának megvan a maga kis „varázsa”. Már itt dolgozom 11 éve, és a minap megdöbbsentem, amikor a főnököm megkérdezte, hogy mikor szeretnék nyugdíjba menni? Mire azt válaszoltam, hogy holnap. Erre ő azt kérte, hogy távlatokban gondolkodjak, így megegyeztünk 2020-ban. Akkor lesz 37 éve, hogy itt dolgozom. 23 évesen idekerültem, és ahhoz képest elröppent az idő. Egyébként örülök, hogy jó a társaság, és jó csapatban dolgozhatom.

És hogy legyen egy kis anekdota a korai időkből.

Fiatal munkakezdőként – meg műszakosként – a saját vezetőinken kívül szinte senkit nem ismertem. Amikor a főnökünk kiadta, hogy miután az orosz szakértők átadták a munkaterületet, senki idegen nem lehet a gépteremben, csak a műszakos személyzet, azaz ketten. Ezek után egyszer csak megláttam, hogy egy, az 50-es éveiben járó úriember sétál a gép-

teremben. Kérdeztem tőle, hogy tudok-e segíteni? Mondja, hogy köszöni nem, csak nézelődik. Hát, mondom, akkor kívül tágasabb, mert itt idegenek nem tartózkodhatnak! Megköszönte a figyelmeztetést, és kiment a gépteremből. Fél óra múlva viszem ki a vezénylőbe az órásnaplót, és a blokkügyeletes bemutatja Pónya Józsefet, a vezérigazgatót. Azt hittem, elsüllyedek szégyenemben, de ő megdicsért, hogy betartottam a főnökeim utasítását. Na, akkor tapasztaltam meg, hogy milyen is a kézfogása. Még félórával utána is válogattam az ujjaimat.

– Mik a teveid a jövőre nézve?
– Igazából nincsenek extra terveim. Talán jó lesz már csak a magam urának lenni.

– Mi lett volna, ha akkor, nem szállsz ki az autóból a parkolóban 1983-ban?

– Sokszor visszagondolok az elmúlt évekre. Ahogy halad az ember előre a korban, jönnek ezek

az átértékelések. Soha nem gondoltam volna, hogy (ez egy ilyen ki nem mondott belső érzés) ennyi időt itt fogok eltölteni egy „ál-lami” cégnél. Nekem ez mindig is egy csoda volt. Nagy örömet jelentett számomra, hogy itt dolgozhattam.

– *Visszatekintve az elmúlt évekre, mi a legfontosabb dolog az életedben?*

– Nyilvánvaló, hogy a gyerekek. 22 év házasság után meghalt a nejem, itt maradtam egyedül velük. Amint a gyerekeim a saját pályájukra kerülnek, lassan megnyugodhatok. A fiam most került be ide az erőműbe külsőként, csőszerelőnek, a lányom biológushallgató Pécssett. Jelenleg a szakdolgozatát írja, angolul. Viszszagondolva, az ember egy csomó dolgot másképp csinálna, nyilván nekem is megvoltak a magam kis küzdelmei. Bár elég kompromisszumképes vagyok, nem „konfrontálódtam az élettel”, legalább is túl sokszor nem.

– *Üzennél valamit a régi, fiatalkori énednek, Tóninak?*

– Hát, hogy okos Tóni legyen! De egyébként megveregetném a vállát.

– *Kiszállnál-e másodszor is az autóból?*

– Ki. Mindenképpen. Azért a régi haverok hiányoznak, de szereztem rengeteg újat is. Érdekes, hogy addig, amíg Kalocsán éltem, addig nem tetszett igazán a város. A napokban mégis visszamentünk a barátnőmmel, és körbenéztünk. Annyira megtetszett, hogy lehet, ott kellene letelepedni, miután nyugdíjba mentem. A Kalocsa–Paks-híd megépülése után ez nem

is lesz távolság. Pláne, hogy most lesz az erőműbővítés, sok új ember fog itt lakni és dolgozni, és én már nem kívánom annyira a nyüzsgést. A „rég-i csikócsapat” már mind elment nyugdíjba, helyüket a fiatalok vették át. Egy kicsit furcsa számomra, hogy egyre kevesebb az ismerős arc körülöttem, egyre több az új. Örülök, hogy kama-toztathattam azt a tudást, amit itt megszereztem. Ahogy idősödik az ember, könnyebben veszi az akadályokat, de jönnek mindig újabbak, azokat viszont meg kell

lépni! Azt nem tudnám ma megmondani, hogy holnapután mi lenne nekem a jó, de optimista típus vagyok, és hiszem, hogy lesz még jóban részem.

Végezetül, kívánom a mai fiataloknak, hogy szerezzenek itt kamatoztatható tudást, mert ez a munkahely még közel két emberöltőnyi feladatot adhat a jövőben. És kívánom, hogy ilyen izgalmas, kihívásokkal teli időszakot élhessenek át – mint én tehettem – egy megbízható és szerethető munkahelyen.

Törzsgárdatagsági elismerések

2017. augusztus

10 éves

Kardos Miklós
MVIGH ÜVIG ÜVFO KTO
Prajda Gábor István
MVIGH ÜVIG ÜVFO KTO
Szabó Géza MVIGH ÜVIG ÜVFO KTO
Kollarics Zsolt
MVIGH ÜVIG ÜVFO KTO
Kiss István MVIGH MIG MFO VIMO
Venter József
MVIGH KAIG KAFO RKO
Németh Péter Zoltán
MVIGH ÜVIG VEFO VEO

20 éves

Kovács Pál Vezérigazgató közvetlen

30 éves

Reményi János
MVIGH ÜVIG ÜVFO VÜO
Magyar Sándor
MVIGH ÜVIG ÜVFO NFÜ
Prantner József
MVIGH MIG MFO GMO
Kalapos Zoltán József
MVIGH MIG MFO VIMO
Tumpek Mihály
MVIGH MIG MFO VIMO
Kajári Csaba Attila
MVIGH KAIG SZFO GSZO
Kovács Gyula BIG SKVFO DO
Nagy József
MVIGH KAIG SZFO ÉSZO

40 éves

Kovács András Zoltánné
MVIGH ÜVIG ÜVFO RO

2017. szeptember

10 éves

Vaszkó-Csapó Anna TLK
Szabó Ákos MVIGH ÜVIG KIO
Kern Mátyás MVIGH ÜVIG KIO
Dankó Ildikó Anna MVIGH ÜVIG KIO
Szentés Gábor MVIGH ÜVIG KIO
Pach Jánosné MVIGH ÜVIG KIO
Lovasi Attila
MVIGH ÜVIG ÜVFO KTO
Ifj. Lisztmajer Ádám
MVIGH ÜVIG ÜVFO VÜO
Kovács Gábor
MVIGH ÜVIG ÜVFO VÜO
Benedeczky Csaba
MVIGH ÜVIG ÜVFO VÜO

Kőszegi József
MVIGH ÜVIG ÜVFO VÜO
Légrádi Attila
MVIGH ÜVIG ÜVFO VÜO
Vesza Donát
MVIGH ÜVIG ÜVFO VÜO
Horváth György
MVIGH ÜVIG ÜVFO VÜO
Piros András
MVIGH ÜVIG ÜVFO VÜO
Kovács Gábor
MVIGH ÜVIG ÜVFO IÜO
Vida István MVIGH ÜVIG ÜVFO IÜO
Kovács Ferenc
MVIGH ÜVIG ÜVFO IÜO
Buchmüller János
MVIGH ÜVIG ÜVFO IÜO
Faragó Zsolt MVIGH ÜVIG ÜVFO IÜO
Tamás Péter
MVIGH ÜVIG VEFO RHKO
Égner Ibolya MVIGH
Árki István MVIGH MIG MFO GMO
Kovács Zsolt MVIGH MIG MFO GMO
Kovács Jenő MVIGH MIG MFO GMO
Schmidt Tamás
MVIGH MIG MFO GMO
Agócs Róbert
MVIGH MIG MFO GMO
Bobcsik Péter
MVIGH MIG MFO GMO
Baka Lajos MVIGH MIG MFO GMO
Bodajki Balázs
MVIGH MIG MFO GMO
Bende Erika MVIGH MIG MFO VIMO
Tarczal Lajos Balázs
MVIGH MIG NUFO FEO
Bíró János MVIGH MIG NUFO NÜO
Hingl János Zsolt MVIGH PFO
Bihari Zoltán MVIGH PFO
Molnár János MVIGH KAIG ÜFFO AO
Halász Ferenc BIG RENDO
Novák Sándor BIG MINFO AVO
Marusa Andor BIG SKVFO DO
Kiss-Virág Anita GIG GKFO KO
Bunkóczi Roland GIG GKFO KGO
Molnár Milán Lajos
GIG LOGFO BSZO
Mach Gyula Máté MVIGH IRKPR
Kovács-Bósz Erika
MVIGH MIG MFO VIMO
Gáspár Szilvia GIG GKFO PSZO

30 éves

Kánnai András MVIGH ÜVIG KIO
Plézer Zsolt MVIGH ÜVIG KIO
Böcz Tibor MVIGH ÜVIG ÜVFO
Gál Béla MVIGH ÜVIG ÜVFO TO

Horváth Ferenc
MVIGH ÜVIG ÜVFO KTO
Adorján István
MVIGH ÜVIG ÜVFO KTO
Heitzmann János
MVIGH ÜVIG ÜVFO VÜO
Ájpl Sándor MVIGH ÜVIG ÜVFO VÜO
Csobán János
MVIGH ÜVIG ÜVFO VÜO
Viktor Endre
MVIGH ÜVIG ÜVFO NFÜ
Kapás Zoltán MVIGH ÜVIG VEFO
Kovács Ferenc MVIGH ÜHVKPR
Simon Ferenc
MVIGH MIG MFO GMO
Csibi Boldizsár
MVIGH MIG MFO GMO
Éberling János
MVIGH MIG MFO GMO
Mármárosi József
MVIGH MIG MFO VIMO
Straubinger József
MVIGH MIG RTFO DKO
Szutor János MVIGH KAIG
Meczker István
MVIGH KAIG KAFO RKO
Laki Endre Gábor
MVIGH KAIG KAFO AKO
Körösztös József
MVIGH KAIG KAFO AKO
Harasztdombi Győző
MVIGH KAIG SZFO GSZO
Tumpek Ferenc
MVIGH KAIG SZFO GSZO
Kovács József
MVIGH KAIG SZFO GSZO
Magyarfalvi László
MVIGH KAIG ÜFFO BRO
Tandi Gábor Mihály
MVIGH KAIG ÜFFO DRO
Tóth István MVIGH KAIG ÜFFO AO
Harmat László Zoltán
MVIGH KAIG ÜFFO AO
Csapó István BIG RENDO
Halász Renáta GIG GKFO KO

40 éves

Fenes Frigyes
MVIGH ÜVIG ÜVFO VÜO
Pfeffer Árpád
MVIGH ÜVIG ÜVFO VÜO
Tarczal László
MVIGH MIG MFO GMO
Varjúné Baracska Ilona
MVIGH ÜVIG VEFO VEO
Vucsákné Schönveitz Erzsébet
MVIGH ÜVIG VEFO VEO

Felépített sport

Tóth Márton | Fotó: Wikipedia Commons

Élsport vagy civil karrier? Avagy törvényszerű-e kettéválasztani, esetleg megfér egymás mellett a kettő? Az egyik legcsattanósabb választ nem más-tól, mint a Magyar delfintől kaphatjuk.

Téli gyerek volt Guttman Alfréd, február elsején látta meg a napvilágot egy szegény zsidó családban, 1878-ban. 13 éves volt, amikor meghalt az édesapja, a Dunába fulladt, ezután kezdett el komolyabban az úszással foglalkozni. A reáliskola elvégzése után a Műegyetemen tanult tovább, de a sportot sem hagyta abba, készült az első újkori olimpiára, Athénba, 1896-ra. Edzéseit az előadások előtt, hajnalban a Rudas-fürdő közel 30 fokos medencéjében végezte.

A görög fővárosban más, cudarabb körülmények várták, ugyanis a versenyeket április 11-én, a Pireusz-öbölben, 12 fokos tengervízben rendezték. Az ekkor már Hajós Alfréd néven szereplő egyetemista három számban is nevezett, ám csak kettőben állt rajthoz, de ezeken megszerezte Magyarország első és második olimpiai aranyérmét. 100 méteren 1 perc 22,2 másodperces idővel lett a legjobb a 13 úszó közül, majd az 500 métert a nagy kavarodásban lekéste, azonban az 1200 méter előtt újból bezsírozta a testét. Nagy fölényrel nyert, sorra adták fel az ellenfelei, és ő sem állt távol tőle, hogy kifagyjon a vízből a hajóról a part felé úszva (18:22,1).

„El kell mondanom, a gondolatától is reszkettem annak, hogy mi fog történni, ha görcsöt kapok a hideg vízben. Sokkal inkább az életemért, mintsem a győzelemért úsztam” – mesélte az akkor már kétszeres olimpiai bajnok.

A görög trónörökös csak annyit mondott, hogy ez a magyar fiú egy valóságos delfin, majd a másnapi Akropolisz újságban Hajós képe alá ezt írták: Magyar delfin. A király az olimpiát követő fogadáson azt kérdezte tőle, hol tanult meg ilyen jól úszni, mire Hajós egyszerűen válaszolt: „a vízben”.

Hazaérkezésekor tömegek várták a pályaudvaron, ám neki pótolnia kellett az elmaradt tanulmányait, nem is ünnepelt sokat, ment vissza az egyetemre. Az úszás mellett síkfutásban, diszkoszvetésben és gátfutásban is jegyzett versenyző volt, ráadásul a magyar labdarúgó-válogatott hivatalos debütálásán is kezdőként

futott ki a gyepre (1902. október 12. Magyarország–Ausztria 0 : 5). 1906-ban szövetségi kapitány lett, vezetése alatt, november 4-én vágjunk vissza 3 : 1-re a sógoroknak.

Tanulmányai befejeztével a szakmájában, az építészetben helyezkedett el, kezdetben Alpár Ignác és Lechner Ödön irodájában kapott munkát és új impulzusokat (eklektika, szecesszió), amik későbbi munkásságát is meghatározták. Villányi Jánossal megalapította saját építészirodáját, amellyel a szakmában is szép sikereket ért el. Az ő nevükhöz köthető sok más között a legendás debreceni Aranybika Szálló újjáépítése, amely ma is egy jellegzetes épülete a cívisvárosnak. Hajós Alfréd nemcsak a sport, de a sportlétesítmények irányába is vonzódott, az első stadiont, az UTE stadionját is az ő tervei alapján, vasbetonból készített-

ték, és 1922-ben adták át. Ebben az időben, a húszas években kezdett elterjedni a vasbeton, amely egyik legismertebb alkotásának, az 1930-ban átadott Sportuszodának is a vázát adja. Ez már sokkal letisztultabb, modernebb stílusjegyeket magán hordozó épület volt, mint korábbi munkái.

Ám ne szaladjunk ennyire előre, ugyanis 1924-ben rendeztek egy olimpiát, még hozzá Párizsban. Hajós Alfréd, noha már 46 éves volt, rajhoz állt. No nem úzásban, hanem a szellemi olimpia építészeti kategóriájában, Lauber Dezsővel. A stadiontervüket ezüstéremmel jutalmazták, ám mivel az első díjat nem adták ki, ez az ezüst győzelmet ért, első magyar művészeti győztessé téve a párost. Hajóst pedig az egyetlen olyan sportolóvá a világon, aki a sport és a művészeti versenyen is dobogóra állhatott.

Kétfrontos helytállásának, sikereinek és ezáltal ismertségének köszönhetően, hogy nem hurcolták el a második világháború iszonyában. A háború után is dolgozhatott, persze saját irodáról szó sem lehetett, egészen haláláig, 1955-ig.

Hajós Alfréd, noha egy teljesen más korban, más viszonyok közt élt és sportolt, a bizonyíték arra, hogy ki-

Művészet öt karikával

1912-ben, a stockholmi olimpián szerepelt először művészeti kategória a programban, az utána következő hat játékon, egészen az 1948-as londoni játékokig megrendezték ezeket a versenyszámokat. Irodalom (4 kategória), szobrászat (7), festészet (8), építészet (5) és zene (4) – ezeknek a művészeti ágaknak a különböző válfajaiban díjazták a versenyzőket, de ennyi kategória egyszerre egyszer sem szerepelt a programban. 1948-ban volt a legtöbb művészeti verseny, 12 (irodalom – lírai mű és epikai mű; szobrászat – körplasztika és veretek; festészet – olaj- és vízfestmények, alkalmazott grafika, illetve metszet, rézkarc; építészet – városépítészet és építészeti tervek; zene – zenekari mű énekhangra, illetve szólóhangszerre).

tartással és elhivatottsággal az élsport és a tudomány megfér egymás mellett és nem zárja ki egyik a másikat. Csak hinni kell benne, és dolgozni érte.

Nevem: **Varga Zalán**

Születésem helye, ideje: Szekszárd, 2017. június 16.

Születéskori súlyom: 3280 g | Hosszúságom: 55 cm

Első gyermek vagyok a családban. | Anya: Varga-Magyarosi Ágnes, a Kölesdi Közös Önkormányzati Hivatalnál igazgatási ügyintéző | Apa: Varga Ferenc, az Atomix Kft. Biztonsági Szolgálatánál vagyonőr

Nevem: **Mohai Bálint Gergő**

Születésem helye, ideje: Mohács, 2017. június 27.

Születéskori súlyom: 3170 g | Hosszúságom: 51 cm

Testvérem: Tamás Gábor 2 éves | Anya: Mohai-Kakasy Bernadett kommunikációs munkatárs | Apa: Mohai Balázs, az Atomix Kft. Képzési Központnál betanuló műszerész

Nevem: **Féhr Zente**

Születésem helye, ideje: Budapest, 2017. július 6.

Születéskori súlyom: 2945 g | Hosszúságom: 52 cm

Első gyermek vagyok a családban. | Édesanya: Nemes Nikolett
Édesapa: Féhr Dávid János, a Turbina Osztályon turbinagépész

Nevem: **Bartos Zétény**

Születésem helye, ideje: Szekszárd, 2017. július 7.

Születéskori súlyom: 3760 g | Hosszúságom: 57 cm

Testvéreim: Petra 3,5 éves és Roland 2 éves

Anya: Dr. Bartos-Molnár Rózsa, szerződéskötő a Beszerzési Osztályon

Apa: Bartos Roland, reaktoroperátor a Reaktor Osztályon

Nevem: **Somodi Liza**

Születésem helye, ideje: Szekszárd, 2017. július 10.

Születéskori súlyom: 3220 g | Hosszúságom: 54 cm

Első gyermek vagyok a családban | Anya: Gyuricza Réka, jelenleg gyesen van
Apa: Somodi Béla, az Építészeti és Szakipari Szerviz Osztályon műszaki ellenőr

Nevem: **Szél Laura**

Születésem helye, ideje: Pécs, 2017. július 17.

Születéskori súlyom 3900 g | Hosszúságom: 54 cm

Második gyermek vagyok a családban, nővérem, Dorina 2 éves.

Édesanyám: Szélné Dr. Végső Anita gyógyszerész

Apukám: Szél Jonatán, a Turbina Osztályon turbinafőgépész

Nevem: **Csabai Zsombor**

Születésem helye, ideje: Szekszárd, 2017. július 21. | Születéskori súlyom: 3250 g
Hosszúságom: 54 cm | Testvéreim: Balázs 8 éves, Nóra 5 éves | Anya: Csabainé Rátkai Mónika, a Paksi Bóbita Bölcsődében gondozónő | Apa: Csabai Zoltán, a Villamos Üzemviteli Osztályon elektrikus

Nevem: **Tóth Zita**

Születésem helye, ideje: Szekszárd, 2017. július 26. | Születéskori súlyom: 3770 g |
Hosszúságom: 53 cm | Testvéreim: Vera 5 éves, Eszter 2 éves | Anya: Tóth Tímea, a NÜSZ Zrt.-nél fogja folytatni munkáját, ha már elég nagy leszek. | Apa: Tóth Gábor, a Villamos Műszaki Osztályon berendezésmérnök

Nevem: **Berkó Bence**

Születésem helye, ideje: Budapest, 2017. július 27. | Születéskori súlyom: 3760 g
Hosszúságom: 56 cm | Első gyermek vagyok a családban. | Édesanya: Berkó-Tóth Éva, HR-munkatárs az MVM Paks II. Zrt.-nél | Édesapa: Berkó Balázs, berendezésmérnök a Gépész Műszaki Osztályon

Nevem: **Mészáros Marcell**

Születésem helye, ideje: Szekszárd, 2017. július 30.
Születéskori súlyom: 3000 g | Hosszúságom: 53 cm
Első gyermek vagyok a családban. | Anya: Mészáros-Mukli Valéria, a Közgazdasági Osztályon gazdasági elemző | Apa: Mészáros Gábor, a Turbina Osztályon turbinagépész, jelenleg betanuló turbinaoperátor

Nevem: **Fodor Lili**

Születésem helye, ideje: Szekszárd, 2017. augusztus 18.
Születéskori súlyom: 2480 g | Hosszúságom: 51 cm
Testvérem: Jázmin, 19 hónapos | Anya: tanár az ESZI-ben
Apa: Fodor Balázs, a Gépész Műszaki Osztályon berendezésmérnök

Gyászközlemények

Szendi Ferencné (1936–2017)

2017. július 22-én, életének 81. évében elhunyt Szendi Ferencné, az MVM Paksi Atomerőmű Zrt. volt munkavállalója. 1936. november 3-án született Pusztahencsén. 1979. február 20-án vették fel a Paksi Atomerőmű Vállalathoz. 1991. november 22-én történő nyugdíjazásáig takarítónőként dolgozott. Temetése 2017. augusztus 4-én, a dunaszentgyörgyi temetőben volt, ahol családja, barátok, ismerősök, volt munkatársak vettek tőle végső búcsút.

Bor Árpád (1965–2017)

2017. július 30-án, 52 éves korában elhunyt Bor Árpád, az Atomix Kft. munkavállalója. 1965. április 30-án született Pakson. 2016. január 1-jén vették fel az Atomix Kft.-hez. 2017. július 30-án bekövetkezett haláláig a Technológiai Takarítás Szakágazatnál dolgozott primer körű takarítónak. Temetése 2017. augusztus 9-én, Pakson, a Fehérvári úti temetőben volt, ahol családja, barátok, ismerősök, volt munkatársak vettek tőle végső búcsút.

Rózsa János (1944–2017)

2017. augusztus 11-én, életének 73. évében elhunyt Rózsa János, az MVM Paksi Atomerőmű Zrt. volt munkavállalója. 1944. március 10-én született Pakson. 1978. november 16-án vették fel a Paksi Atomerőmű Vállalathoz. 2001. december 28-án történő nyugdíjazásáig a Számítástechnikai Osztályon számítógép-karbantartóként dolgozott.

Temetése 2017. szeptember 4-én, Pakson, a Kálvárián volt, ahol családja, barátok, ismerősök, volt munkatársak vettek tőle végső búcsút.

Marosi Sándor (1936–2017)

2017. augusztus 14-én, 81 éves korában elhunyt Marosi Sándor, az MVM Paksi Atomerőmű Zrt. volt munkavállalója. 1936. augusztus 18-án született Dunaszentgyörgyön. 1979. március 15-én vették fel a Paksi Atomerőmű Vállalathoz. 1992. január 3-án történő nyugdíjazásáig az Raktározási Osztályon raktárosként dolgozott.

Az atomerőmű dolgozói megőrzik elhunyt munkatársaik emlékét.

Temetése 2017. szeptember 1-jén, a dunaszentgyörgyi temetőben volt, ahol családja, barátok, ismerősök, volt munkatársak vettek tőle végső búcsút.

Id. Böcz László (1950–2017)

2017. augusztus 25-én, 67 éves korában elhunyt id. Böcz László, az MVM Paksi Atomerőmű Zrt. volt munkavállalója. 1950. február 27-én született Dunaszentgyörgyön. 1980. június 26-án vették fel a Paksi Atomerőmű Vállalathoz. 2003. július 11-én történő korengedményes nyugdíjazásáig az Építészeti és Szakipari Szerviz Osztályon dolgozott.

Temetése 2017. szeptember 1-jén, a dunaszentgyörgyi temetőben volt, ahol családja, barátok, ismerősök, volt munkatársak vettek tőle végső búcsút.

Szell János (1958–2017)

2017. szeptember 2-án, életének 58. évében elhunyt Szell János, az MVM Paksi Atomerőmű Zrt. munkavállalója. 1958. szeptember 30-án született Kiskunmajsán. 1986. szeptember 1-jén vették fel a Paksi Atomerőmű Vállalathoz. 2017. szeptember 2-án történő haláláig a Rendszertechnika Osztályon dolgozott rendszertechnológus munkakörben.

Temetése 2017. szeptember 20-án, a szanki temetőben volt, ahol családja, barátok, ismerősök, volt munkatársak vettek tőle végső búcsút.

Illés Balázs (1978–2017)

2017. szeptember 13-án, életének 39. évében elhunyt Illés Balázs, az MVM Paksi Atomerőmű Zrt. munkavállalója. 1978. február 6-án született Dunaújvárosban. 2013. november 20-án vették fel a Paksi Atomerőmű Zrt.-hez. 2017. július 1-jén történő rokkantsági nyugdíjazásáig a Raktározási Osztályon dolgozott.

Temetése 2017. szeptember 22-én, a szekszárdi alsóvárosi temetőben volt, ahol családja, barátok, ismerősök, volt munkatársak vettek tőle végső búcsút.

A kétféle tudásról

Prancz Zoltán | Illusztráció: Jost Amman, 1587

Jóformán amióta ember él a földön megkülönböztethető kétféle tudás, avagy kétféle bölcsesség. Az egyiket technikai, a másikat etikai bölcsességnek nevezhetjük.

A technikai bölcsesség egyik legkorábbi megfogalmazódásaként Szophoklész Antigonéjának híres sorait idézhetjük:

*„Sok van, mi csodálatos,
De az embernél nincs semmi csodálatosabb.
Ő az: ki a szürke
Tengeren átkel,
A téli viharban
Örvénylő habokon,
S Gaiát, a magasztos istennőt,
Zaklatja a meg-megújulót
Évről évre az imbolygó ekevassal,
Fölszántva lovával a földet.
Szárnyas madarak könnyűszivű
Népére, az erdő vadjaira
Készítik a hurkot, A sósvizű tengerben lakozó
Halakat hálójával fogja meg
A férfi, ki ésszel él.
Szolgáivá tette okos leleménnyel
A hegyek meg a rétek állatait,
A lobogóhajú paripának és a bikának
Nyakába vetette igáját...”*

Az itt sorolt sokrétű „okos lelemény” a technikai jellegű problémák megoldásával könnyebbé, kényelmesebbé teheti a mindennapi életet. E bölcsesség máig befutott pályáját látva bizonyára Szophoklész lélegzete is elállna, hiszen az az állatok igába fogásától a szuper munkagépek konstruálásáig, a halfogó háló kitalálásától az atommeghajtású hajók építéséig, az „imbolygó ekevastól” a műholdak felbocsátásáig ível. Ott van azonban a másik típusú bölcsesség is: az etikai bölcsesség. Ezt a bibliai Jób könyve egy rövid kijelentésével illusztrálhatjuk: „...az értelem: a gonosztól való eltávozás”. Vagyis az ember szellemi képességeihez elválaszthatatlanul hozzá kell tartoznia az etikai jó és rossz közötti különbségtételnek, illetve az előbbi mellett meghozott döntésnek.

Felvetődik a kérdés: hogyan viszonyul egymáshoz a kétféle bölcsesség, melyik a fontosabb? Természet-tudomány-orientált korunk gyermekeiként bizonyára sokan válaszolnák azt, hogy a technikai tudás a fontosabb, hiszen ez egzakt, kézzel fogható eredményeket hoz, míg a másik csak amolyan elvont bölcsészeti, művészi kedvtelés. Mégis, elég egy pillantást vetnünk a technikai tudást az egekig szöktető XX. század történetére annak belátásához, hogy helytelen ez a vélekedés. Az etikai látást nélkülöző technikai tudás könnyen válik a legalantasabb emberi törekvések vak eszközévé. Egyebek mellett az embertömegek iparosított méretű megsemmisítésére létrehozott haláltáborok ténye figyelmeztet erre. „Ha tud valamit valaki, / Mesteri bölcslet, újszerűt, / Van, ki a jóra, van, ki gonoszra tör vele” – írta már Szophoklész is, az imént idézett sorai lezárásaként. Tehát éppen azért, hogy a technikai bölcsesség betölthesse rendeltetését, az életünk kényelmesebbé tételét, szükséges, hogy az etikai bölcsesség előtte járjon és irányítója vagy legalábbis kontrollja legyen annak.

PAKSI ÉLET Egész

#paksiatomeromu

Kövessetek minket **Instagram**-on is!

